

Çətin anlaşılan söz və ifadələr üçün cildin sonuna lüğət əlavə etməyi münasib görmədik. Əvvəla, hər dəfə mütaliəni kəsərək lüğətə baxmaq oxucu üçün çətinidir, ikincisi, bəzi sözlərin bir çox mənası içindən məhz hansının nəzərdə tutulduğunu təyin etmək bəzində oxucu təəddüddə qala bilər. Çətin anlaşılan söz və ifadələrin necə başa düşülməli olduğunu mətnin içində kvadrat mötərizədə göstərdik. Bu halda, kvadrat mötərizədəki sözlər normal mətndən daha kiçik şriftlə verilmişdir. Məsələn: “...xəstəliklərin bittamam rəf”inə [tamamilə aradan qaldırılmasına] qədər...” Qəzetdəki mətndə səhvən buraxılan sözləri də kvadrat mötərizə içində əlavə etdik. Bu halda, kvadrat mötərizədəki sözlərlə normal mətnin şrifti eynidir. Məsələn: “...Xarici [İşlər] nazirinin...”

Hər nömrədən sonra əlavə edilən “Qeyd və şərhlər”də, oxucular üçün faydalı məlumatlar yer alır. Qəzetdəki mürəttib xətalardan bəziləri (xüsusilə əhəmiyyətli olanları) də burada göstərilmişdir. Əlbəttə, bütün xətalara göstərmək lazım və mümkün deyildi. Xüsusilə Birinci Dünya müharibəsində Qərbi cəbhəsi xəbərlərində keçən toponimlər qəzetdə demək olar ki, həmişə səhv yazılmışdır. Bu toponimlər mümkün qədər bərpa edilmiş, eləcə də “Adlar göstəricisi”nə əlavə edilərkən, toponimin aid olduğu dildəki yazılışı da verilmişdir.

Şeir parçalarında rastlanan çətin anlaşılan söz və ifadələrin lüğəti də “Qeyd və şərhlər” bölməsində verilmişdir.

Cildin sonunda “Adlar göstəricisi” verilmişdir. Mətnədəki bütün şəxs, yer, dövlət, xalq, qurum, idarə, təşkilat, şirkət və s. adları, hətta bəzi xüsusi terminlər “Adlar göstəricisi”nə daxil edilmişdir.

Mehdi Gəncəli

Azad Ağaoğlu

Çərşənbə, 2 aprel 1919-cu il, nömrə 148

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Çarşənbə, 1 rəcəbül-mürəccəb sənə 1337. 2 aprel 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 80 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 4 rublə, axırncı səhifədə sətri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

ELAN

1919 sənəsi aprel ayının 3-ündə pəncşənbə günü gündüz saat 11-də Azərbaycan Məclisi-Məbusan iclası olacağı elan edilir.

BALIQ

Balıq Ticarət Cəmiyyəti “Bank” bununla Bakı və dairəsi əhalisinə elan edir ki, cəmiyyət tərəfindən balıq satan dükanlara tazə Bank balığı satılmaqdan ötrü girvənkəsi aşağıdakı qiymət üzrə təqsim olunub [paylanıb]:

Sevryuqa [uzunburun] – 5 rublə, osyotr [nərə balığı] təzə – 5 rublə 25 qəpik, sazan [çəki balığı] – 2 rublə, boçka ikrası [çəlləkdə kürü] – 50 rublə, meşok ikrası [torbada kürü] – 55 rublə, bankada 1 girvənkəlik – 45 rublə, ikra zernisti [dənəvər kürü] – 40 rublə.

Aşağıdakı dükanlarda:

- 1) A. N. Saruxanov – Sisyanovski küçə, Lalayevin evində;
- 2) L. M. Qriqoryans – Telefonu küçə, Səfərəliyevin pasajında;

3) Arsen Babayev – Sisyanovski küçə, Krasilnikovun evində;

4) S. Avakimov – Stanislavski və Bala-xanski küçələrin küncündə, nömrə 63;

5) Artyom Babayev – Sisyanovski küçə, Krasilnikovun evində;

6) S. K. Mnasakanov – Telefonu küçədə, Səfərəliyevin pasajında;

7) D. İ. Arutyunov – Sisyanovski küçə, Lalayevin evində;

8) N. Hacıyev – Çelyayevski küçə, Aleksandro-Nevski pasaj;

9) Y. Y. Yeqiazarov – Kolyubakinski və Sisyanovski küçələrin küncündə;

10) Y. Kasparov – Telefonu küçə, Voskanovun evində, nömrə 3.

11) A. Kasparov – Naberejni balıqçı dükanları, sklad [anbar] nömrə 2;

12) M. Hacıyev – Çelyayevski küçə, Aleksandro-Nevski pasaj.

Bundan əlavə, “Bank” cəmiyyəti skladında, Naberejni balıq satan dükanlar cərgəsində (sklad nömrə 5) dəxi satılacaqdır.

Sevryuqa və osyotr bir dənədən az, 2 dənədən artıq satılmayacaq.

MÜRACİƏTNAMƏ

Zaqafqaziyada bu son illərdə müsəlmanlara edilən təcavüzü təhqiq edən Fövqəladə İstintaq Komitəsi bizzat Şamaxı şəhərində və mahalında müsəlmanların başına gələn fəlakətləri təhqiq etmişdir. Şamaxı şəhərindən bu gün bir xarabazarlıq qalmışdır. Bu xarabazarlıqda müsəlman hissəsindəki yanmış məscidin minarələri isbat[i-vücut] edir [özünü göstərir]. Bu həman məsciddir ki, tam 800 il bundan əvvəl inşa edilmişdi. Şəhərdə qırğından qurtarmış olan 15 min müsəlman Zaqafqaziyanın müxtəlif şəhərlərinə pənah aparmışdılar. Bu zavallılar torbaları çiyinlərində, ağacları əlində, aclıq ölümündən nicat axtarırdılar. Şamaxı uyezdində [qəzasında] olan həştad ədəd müsəlman kəndləri də bu müsibətə düçar olmuşdular. “Bolşevik” adı ilə özlərini adlandıran quldur dəstələrindən özlərini xilas edən və türklərin istilasından sonra öz yerlərinə qayıdan minlərlə müsəlmanlar öz yerlərini yandırılmış, mallarını talan edilmiş, mal-qaralarını sürülmüş gördülər. Bu bədbəxtlər eşidilməmiş bir fəqr və ehtiyac içindədirlər. Onlar o dərəcədə bədbəxtliyə düçar olmuşlardır ki, müavinət [yardım] diləməyə də gücləri çatmırdı. Amma bununla bərabər, hərgah kənardan müavinət olmazsa, bizim həlakətimiz şübhəsizdir. Öylə kəndlər vardır ki, orada nə bir inək və nə də bir cücə yoxdur. Əhali pərişan bir halda, əli qoltuğunda gəzir. Soyuqdan, aclıqdan gündə onlarla adamlar ölürlər. Bu da şübhə xaricindədir ki, millət tərəqqi və təalisinə [ucalmasına] və camaat işlərinin islahına çalış-

mağa əzm etmiş olan hökumət Şamaxı fəlakətzedələrini yaddan çıxarmayacaqdır. Lakin hökumət edəcəyi bu müavinət və rəhm vətən[daşları], xüsusən müsəlmanları məsuliyyətdən qurtarmaz. Onlar da, yəni camaat da beqədri-qüvvə [gücləri çatdığı qədər] bu bədbəxt, bu fəlakətzedələrə müavinət əlini uzatmalıdır.

Vətəndaş müsəlmanlar! Məhv olan Şirvanı xilas ediniz!

*Fövqəladə İstintaq
Komitəsinin sədri:
Ələkbər Xasməmmədov*

QİSMİ-RƏSMİ

Dövlət Kontrolunun [Dövlət Müfəttişinin] əmri

31 mart 1919, nömrə 34

1919 sənəsi aprel ayının 1-dən etibarən (dün) darülfünun tələbəsi Cahanqir bəy Aşurbəyov və tələbə texnoloq Ağabala Məhəmmədov Hökumət Kontrolu İdarəsində xüsusi sifariş məmuru təyin edilirlər.

*Kontrol naziri vəzifəsini ifa edən:
Ə. A. Həsənov
Mətninə mütabiqdir [uyğundur].
Katib əvəzinə (imza)*

İcbari qərar

Ərzaq təşkilatının 2-ci maddəsi, Muvəqqəti hökumət qərarının 4-cü maddəsi, Ərzaq işləri barəsində olan xüsusi

şuranın 9-cu və 10-cu maddələrinə görə, 1915-ci il qanununun 1760, 1917-ci il qanununun 358 və 1073-cü maddələrinə görə, Qarabağ general-qubernatorluğundan: Cavanşir, Şuşa, Cəbrayıl və Zəngəzur mahallarından hər növ taxıl çıxarmaq qadağan edilir.

Bu icbari qərardadı xələdar edən [pözdən] şəxslər 29-cu maddə mövcubincə [əsasında] təhti-məsuliyyətə [məsuliyyət altına] alınacaqdırlar.

*30 mart 1919
Ərzaq naziri: K. Lizqar*

NÜMUNEYİ-İMTİSAL BİR GÜN

“Müsavat” firqəsinin təşəbbüsü ilə çağırılan Müsəlman Əmələ [Fəhlə] Konfransı martın 31-ni vətəni bir matəm olmaq üzrə elan [etməyə] və o günü ümumi tətil ilə keçirməyə qərar vermişdi.

Müsəlman əmələsinin bu qərarına Bakının bütün məhəllələri kəza [həmçinin] tabe olub Matəm Tətil Komitəsi cənbində [nəzdində] məhəllə məscidlərinin nümayəndələrindən ibarət bir şəhər şöbəsi təşkil etdilər. Bu günə məxsus qəzetlər nəşr olundu. Azərbaycan qəzetləri ilə “Müsavat” vasitəyi-nəşri-əfkarları [fikirlərini yayma vasitələri] olan qəzetlər matəm nömrələri çıxardılar.

Matəm səhər saat 8-dən axşam saat 6-ya qədər təyin olunmuşdu.

Tətilə müsəlman olmayan əmələ təşkilatı nasıl baxacaq? Tətil müntəzəm və mütəşəkkil bir surətdə gedəcəkmi?

İştə, Azərbaycan paytaxtını düşündürən bir məsələ!

Kəndlilərini bilməm hangi haqqa görə bütün Bakı fəqərəyi-kasibəsinin [proletariatının] nümayəndəsi adlandıran “Raboçi Konfrans” heyəti-idarəsi ilə keçmişdəki tətiləri idarə edən “Staçeçniy Komitet” [Tətil Komitəsi] ağızlarına su almışlardı.

26 bolşevik komissarlarından ötrü ümumi tətil etdirmək istəyən və əllərində qara bayraqlar və Şaumyanın fotoqrafı olaraq nümayişlər yapan “fəhlə nümayəndələri” on minlərlə şəhid düşən bigünah Mart qurbanlarını xatırlamaq üçün çox da tələsmək istəmirlərdi.

Nəhayət, müsəlman əmələlərinin qəti qərarları təsirindən olmalıdır ki, “Raboçi Konfrans” idarəsi ayın 31-ni deyil, 30-nu matəm günü və bu münasibətlə mitinqlər tərtibini elan etdi. Fəqət nə mitinqlərə gələn oldu, nə də mitinqi çağıranlar özləri gəldilər.

Onlar bildikləri kimi Mart faciəsinə gözəyari baxa bilərlərdi. “Raboçi Konfrans” idarəsində bağdaş quran bolşevik biçar “rəislər” Mart gününü “matəm” deyil, bacarsalardı “bayram” edərlərdi. Onun üçün də onlar matəmin rəvnəqlə keçməsinə çox əhəmiyyət verməmişlərdi.

Fəqət türk demokratiyası [xalqı] kəndi qərarında sabitqədəm [möhkəm, sözündən dönməyən] idi. Onun macərəpərəst politikalarla işi yox idi. O, Martın 31-də kəndi qüvvətini göstərəcək, Mart şühədasının [şəhidlərinin] matəmi ilə müvəfəqiyyətsiz mitinqlər yapmaq surətilə oynamaq mümkün olmadığını isbat edəcəkdə. O bu gün bütün həyatı durduracaq, bununla kəndisinin nə kimi xatiri

sayılır bir qüvvət olduğunu bildirməklə bərabər, martda tökülən nahaq və məsum qanların dəxi ağız sürütdürmə bir “matəm”lə yad olunacaq “əhəmiyyət-siz” bir vəq’ə [hadisə] olmadığını bütün cahana qarşı elan edəcəkdir.

Martın 31-i yaxınlaşırdı. “Raboçi Konfrans” rəisləri içlərində mövcud olan az-çox mətləb anlayanlarının “sözünə baxaraq” martın 30-da matəm mitinqləri elan etmiş ikən bir də 31-ni matəm günü və eyni zamanda da tətil elan etdilər. Fəqət tamamilə “Müsavat”a tabe olmaq üçün olmalıdır ki, tətilə saat 6-dan deyil, 12-dən etibarən qərar verdilər. Fəqət gecə saat 1-də çap olunan bu elan, bittəbii [təbii ki], rayonlara saat 12-dən sonra çatacaq, əmələlərin əksəri tərəfindən bir dürlü anlaşılmayacaqdı. Çünki bir gün əvvəl nəşr olunan müfəssəl vəraqələrində tətildən bir kəlmə olsa da bəhs olunmamış, biləks [əksinə] məsələdən tamamilə başqa bir ruhla danışılmışdı.

Matəm günü gəldi. Səhər saat 6-dan bütün əmələ rayonları “xəbərdar” borusunu çalaraq mədənlər dayandı. Şəhərdə bir dənə olsa da açıq dükan yox, fayton, araba, hambal tapılmaz. Gəmilər matəm əlaməti olaraq bayraqlarını yarıya endirmiş, şəhərdə və mədənlərdə böyük bir sükut...

Məscidlərdə pəsməzar [yas] məclisləri...

Saat iki radələrində Təzəpir məscidinin həyəti cəmi-qəfir [qələbəlik] ilə dolmuş, Yasin, Fatihə, nitqlər, Matəm Tətil Komitəsinin bəyani-təziyəti [başsağlığı verməsi]!..

Xəşyətavər [lərzəyə salan] bir hal!..

Bilafərqi-millət və məzhəb [millət və məzhəb fərqi olmadan] şəhərlə mədənlərin bütün səkənəsi [sakinləri] matəm halında.

Zabastovka tarixi ilə aşna olanlar söyləyirlər ki, Bakı bu vaxta qədər böylə bir tətil görməmiş!.. Aşura günü belə bu dərəcədə keçməmişdir.

Hər zabastovkada az olsun, çox olsun işə şətəl [kələk, cığallıq] qatanlar daima görülmüşdür. Fəqət bu dəfə bilaixtilaf [mübahisəsiz] hər kəs vəqə olan dəvətə ləbbeyk [baş üstə] demiş, işindən əl çəkmişdi!

Aşura yalnız müsəlmanlara məxsus ikən, bu gün Azərbaycanın vətəni bir matəmi olduğundan bütün azərbaycanlılar matəm saxlamışlardı.

Bu günə mən matəm deyil, birlik günü deyəcəyəm.

Türk demokratiyası bu gün kəndi idarəsinin nə dərəcədə nəfiz [nüfuzlu] və kəndi təşkilatının nə qədər müəssir [təsiri] olduğunu təcrübə edirdi. Təcrübə əliyyəüləla [ən yüksək, ən ali] dərəcədə müvəffəqiyyətli çıxdı.

Görüldü ki, türk demokratiyası istər və ittihadla [birləşərək] bir məqsədə əzm edərsə, digər kəndisi ilə həmkar olan demokratiya dəxi onunla bərabər olar. Ayağının altını boş görən “Raboçi Konfrans” son saatda ağıla gəldisə, rus əmələlərindən bir çoxu rayonlarında daha iki gün əvvəl müsəlman yoldaşlarına gələrək onlarla bərabər tətil edəcəklərini bildirmişlərdi.

Tətil yalnız əzəməti, istisnasızlığı ilə deyil, intizam və əsayişpərvərliyi ilə də təmayüz edirdi [seçilirdi]. Zabastovka texnikasını bilənlər böylə bir tətil keçirmək

nüdrətən [nadir halda] mümkün olar, deyirlərdi. Bütün gün kimsəyə təərrüz [hücum, təcavüz] edilməmiş, cüzi də olsa bir hadisə çıxmamışdır!..

Tətil ideal bir şəkildə icra edilmişdi. Tətilin idrak və disiplin üzərinə icra ediləyi körpü hamballarının əsəri-həmiyyətləri kimi parlaq vəq’ələrlə isbat edilmişdir. Müstəcəl [təcili] bir yükün paroxoddan çıxarılması üçün körpülərdən birinin hamballarına 6000 rublə təklif olunduğu halda, onlar təklifi rədd etmiş, matəm tətil heyətinə müraciət etmələrini cavabən bildirmişlərdi.

Bugünkü tətil türk demokratiyasının, müsəlman camaatının nə dərəcədə təşkilat və intizam qabiliyyətinə malik olduğunu aşkar etmişdir. Bu qabiliyyəti tərbiyə edən, onu doğru və salim bir yola salan, həqiqi millət mənfəəti ilə çalışan siyasi firqələrimiz fəaliyyət və təşəbbüslərini artırır və hərəkətlərində ciddi olarlarsa, o zaman Azərbaycan paytaxtında, fəqərayi-kasibə naminə işləyib də hərəkətlərində Azərbaycan ruh və məqsədi ilə uyuşa bilməyən təşkilat əhəmiyyət və mənasını qaib edər.

1919 sənəsi Mart matəmində xalqımızda görülən təşkilat istedadını hüsn-istifadə etmək, heç şübhəsiz ki, 1918 sənəsi Mart şühədasının [şəhidlərinin] ruhi-məzlumunu razı salacaq ən böyük müka-fat, ən gözəl ehsandır!

Buna çalışalım!

1919-cu il Martın 31-i bizə birlik və ittihad üçün bir nümuneyi-imtisal [nümünə götürülməli misal] təşkil etləsin!

M. Ə. Rəsulzadə

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Royter acentəliyindən)

Ukraynada

Ukraynanın üçdən iki hissəsi bolşeviklər əlindədir.

Ukrayna komandanı Petlyura Odesada olan Fransa komandanlığı ilə müxəbirədə bulunub [xəbərləşib], bolşeviklər əleyhinə mübarizədən ötrü kömək istəyir.

Beynəlmüttəfiqin Komissiyası [Müttəfiqlərarası Komissiya] Petlyuraya verdiyi mütarikə şəraiti mövcubincə [atəşkəs şərtlərinə əsasən] Lemberq və neft rayonu polyaklar əlində qalır.

Petroqradda

Petroqradda hər növ yatalaq xəstəliyindən əlavə, çiçək xəstəlikləri hökmfər-madır [hökm sürməkdədir].

Xəstəxanalar dolub, ölüm gün-gündən artmaqdadır.

Bolşevizm əleyhinə

“Exo de Pari” qəzetəsi xəbər verir ki, Fransa ikinci firqəsi [diviziyası], bir neçə də Serbiya firqəsi və Romaniya ordusu lazım olduğu təqdirdə Macarıstana daxil olmağa hazırdırlar.

Bolşeviklərin hərəkəti

Zürixdən verilən teleqraflarda deyilir ki, polkovnik Georjinin komandası altında, çox hissəsi Rusiyada hərbi əsir olan macar [və] bolqarlardan ibarət 70 min nəfərlik bolşevik ordusu Lemberqdən cənuba tərəf Dnestr nəhrini keçmişlərdi.

MÜXTƏLİF XƏBƏRLƏR

* Almaniya ticarət donanmasının gələcək müqəddəratı göstərilmədən Müttəfiq dövlətlərə veriləcəkdir.

* Almaniya matrosları qət etmişlər ki, gəmiləri Müttəfiqlərə verməsinlər.

* Berlin mətbuatı İtaliya kralının qətl edilməsini xəbər verir. İtaliyadan məlumat verilməməsi orada inqilab başlandığını təsdiq edir.

* Serbiya - Qarageroqiyeviç xanədanı xəl edilmişdir [hakimiyyətdən salınmışdır]. Cənubi Slav Cümhuriyyəti elan edilmişdir.

* Macarıstanda Şura Cümhuriyyəti təşkil edilmişdir.

* Qaliçədə üsyan qalxıb vəkillər şuraları [deputatlar sovetləri] təşkil edilmişdir.

* Macarıstan Xalq Komissarları Şurası Rusiya Şura Hökumətindən müavinət xahiş edir.

* İspaniyada həyəcan vardır. Saldatlar Barselonda olan sindikalistlərə qoşulmuşlar.

* Üç min fransız saldatı Odessada bolşeviklər tərəfə keçmişlər.

* Müttəfiqlər Odessadan çıxırlar. Şəhərdə iğtişaş gözlənir.

* Türkiyədə olan yunanilər Venizelosu bir qətnamə verib Troyan Hökuməti-

nin tarixi sərhədləri ilə bərabər bərpa edilməsini tələb edirlər.

* İngiltərə qəzetələri Rusiya Şura Hökumətinin təsdiq edilməsindən narazıdırlar.

* Parisdə olan Rus Komitəsi, Şura Hökumətinin Ümumrusiya hökuməti kimi etiraf edilməsi [tanınması] əleyhinə protesto notası elan etmişdir. Həmin notanı [Georgi Yevgenyeviç] Lvov, [Sergey Dmitriyeviç] Sazonov, [Boris Viktoroviç] Savinkov imza etmişlərdir.

* İngiltərə Kabinəsində təbəddülat [dəyişiklik] olacaqdır. Kabinəyə zəhmətkeşlər daxil olacaqdır.

* İngiltərə qəzetələri İngiltərədə ərzaq az olduğunu göstərirlər.

* Sülh Konfransı Almaniya verilməkdən ötrü ciddi surətdə təzə tələbat aramaqdadır. İş müvəffəqiyyətli surətdə getməkdədir.

* Fransızlar Spartakizm sirayətindən qorxub Reyn dairəsini boşaldırlar.

* Puankarenin dediyinə görə, 1918-ci il oktyabr ayında fransızların 1.831.000 nəfər tələfatı olmuşdur.

* Amerika Hökuməti demokratik əsaslardan boyun qaçıran Kolçakın siyasətinə narazılığını izhar etmişdir.

* Don kazakları arasında pozğunluqdur. Kommunistlərin işi müvəffəqiyyətli bir surətdədir.

* Don ordusu komandanı general Sidorin “R. Q.” qəzetəsinin mühərriri ilə etdiyi müsahibə əsnasında demişdir ki, Don kazakları hər şeydən məhrum olub tif xəstəliyindən əziyyət çəkməkdədirlər. Bütün ümid könüllülərə və kubanlılara rəddir.

* Biçeraxov dəstəsi Batumda qalıb Kubana gedə bilmir.

* OSVAQ qəzetəsinin verdiyi məlumata görə, Gürcüstan Hökuməti bərşikəst [müflis] olmaq üzrədir. 600 milyona qədər bon buraxılmışdır.

* Gürcüstan Hökuməti Londanda əf-kari-ümumiyyəni [ictimaiyyəti] hazırlamaqdan ötrü büro təşkil etmişdir.

* İngiltərəlilər İranda Culfa-Təbriz-İskəndəriyyə (Ağ dəniz [Aralıq dənizi] sahili) dəmiryolu salmaq niyyətindədirlər.

* General Otoker izhar etmişdir ki, Qarsın müqəddəratı Sülh Konfransında həll ediləcəkdir.

* Trotski Qırmızı orduya verdiyi əmrində qanunsuz müsadirə, həbs, təcavüz və qarət edənlərin güllələnməyini bildirmişdir.

* Moskvada fükərayi-kasibə darülfünunu [proletar universiteti] açılır.

* Varşavada 50 min nəfər tif xəstəliyinə düşmüşdür.

* Direktoriya Vinnitsadan Ternopola qaçmışdır.

* Rostovda müəllimlərlə tələbələr əsgərliyə dəvət edilmişlərdir.

AZƏRBAYCAN HAQQINDA TARİXİ, ƏDƏBİ VƏ SİYASİ MƏLUMAT

(142-ci nömrədən mabəd)

Həmən bu saydığımız xanlıqlar, hər birisi azadə, nəsilbənəsil hökumətlik edirdilər. Bilümmum [ümumiyyətlə] bütün qanun qoyan, ədliyyə, məhkəmə və məmuriyyə, həm də parə çıxartmaq və xarici dövlətlər ilə olacaq əlaqə və münasibət büsbütün məzkur [deyilən] müstəqil xanların əllərində imiş. Hərgah bu xanlıqlar tarixin təbii qanunu üzrə getsəydilər və eyni zamanda təqazayi-zəmanəyə [zamanənin ehtiyaclarına] münasib öz şəkli-idarələrində təğyir versəydilər [idarə şəkllərini dəyişirsəydilər], şübhəsiz bu vaxtadək istiqlaliliyyətlərini saxlardılar. Fəqət rus dövlətinin istibdad qılıncının zərbi istiqlaliliyyətlərini pozmaqda onlara imkan vermədi.

Məruzəmdə bu xanlıqların hər birinin ayrı-ayrılıqda istibdad və zülüm qılıncının zərbəsilə nə cürə payımal olduqları [ayaq altına düşdükləri, tapdalandıqları] əsla [qətiyyətlə] daxil olmayır, fəqət bununla bərabər Azərbaycan tarixinin qanlı səhi-fələrində yazılmış bir neçə qəmgin hadisələri bir ötəri də olsa, möhtərəm oxucuların nəzərində saxlamaq qəsdilə ana yurdum olan Gəncədə Azərbaycanın rəşid [rəşadətli], qəhrəman övladı, istiqlaliliyyəti və azadəliyi yolunda necə bir hə-

vəs və şövq ilə canlarından keçmişlər, bəyan olunur.

Rus ordusunun baş komandanı olan knyaz Sisianov – ki ən birinci istibdadın və cahangirlik əməllərinin rəhnüması [yolgöstərəni, qabaqda gedəni] idi – böyük bir ordu ilə Qafqaziyada mövcud və müstəqil xanlıqların üzərlərinə kəskin qılıncı ilə hücum keçmiş, istibdadın rövnaqi qəsdində olan bu baş komandan Tiflisdən çıxaraq Azərbaycan tərəfinə hərəkət etmiş və əvvəl dəfə yolu üstündə rast gəlmiş xanlıq Gəncə xanlığı imiş ki, bu xanlığın əsil yerli əhli qədim əyyamdan sırf Azərbaycan türkləri olub, sonradan bura Qacar tayfaları da gəlmişlərdir. Burada mən bu xanlığa dair əsasi və tarixi bir neçə məlumat zahir etmək niyyətindəyəm.

Qacar tayfası həman Cəlair türklərindəndir ki, Çingiz xanın nəvəsi Hülakü xan tərəfindən 200 min evə qədər İran məmləkətinə köçürülmüş, Teymurləng isə Qacar türklərindən 50 min evədək köçürdü. Qafqaziyanın İrəvan, Gəncə və Qarabağ mahalında sakin etdirmişdi. Bunların çoxusu hökumət məmurlarından olduqları üçün yenə bu torpaqlarda da məmuriyyətlərdə və idarələrdə olub məmləkəti idarə edirlərmiş. İrəvan və Gəncə xanları da həman nəsiləndən olmuşlar. Baxırsınız Gəncə xanlarının cümləsindən olan Ziyadxanlar bütün Araz çayının Xudafərin körpüsündən tutmuş Şüləver kəndinədək, yəni Gürcüstanda mövcud Qırmızı Körpü adlı yerə qədər olan yerlərə hökmdar idilər. (Borçalı haqqında bunca tarixi, ədəbi və irqi və etnoqrafi rabitələr və sənədlər olduğu cəhətdən Azərbaycan Hökumətinin Borçalı xüsu-

sundakı haqqını inkar etməyəcəyini zənn edirik və bu halda Borçalı qəzasında yaşayan bizimlə dincə, adətəcə və lisanca bir olan türk qardaşlarımız da bu hala yad nəzərlə baxa bilməzlər.)

Nadir şah Muğanda İran səltənətinin taxtına sahib olmaq fikrində olduğu zamanda Gəncə xanları onun bu fikrinə zidd və əks getdilər. Bu üzəndən Nadir şah Gəncə xanlarının yerlərini əksiltməklə hökumət ixtiyaratlarından zəifləşdirdi. Hal-hazırda İranda padşahlıq edən zatlar həman o Qacar nəslindəndirlər ki, Şah Abbasi-kəbir [Böyük Şah Abbas] tərəfindən onlar İranı nadinc Yəmut tayfasından mühafizə etməyə Astrabad ətrafında yerləşdirilmişdi.

İndi keçəlim 1804-cü sənədə yanvar ayının 3-də vaqə olmuş hadisəyə ki, Gəncə xanlığının paytaxtı olan Gəncənin ruslar tərəfindən hücumla götürülüb də dərhal cəbrən adını Yelizaveta imperatriçanın şərəfinə olaraq Yelizavetpol edilməsinə və bu hücumda vətəninin və namusi-milliyəsinin müdafiə və mühafizəsinə qəhrəman Azərbaycan övladının rəşidənə bir surətdə canını fəda etməklə axıdılan qanlarla yazılmış tarixin səhifələrinə...

Gəncənin axırkı müstəqil xanı olmuş Cavad xan Şahverdi xan oğlu Ziyadxanlı knyaz Sisianovun etdiyi nemət və mal təkliflərini nəzərə almayıb, ümum vətəndaşları ilə bərabər qəhrəmananə və rəşidənə bir surətdə xanlığın istiqlalıyyəti və hürriyyəti yolunda böyük ruh yüksəkliyi ilə müharibəyə girişmələri, doğrudan onların nə qədər əzmkar və nə qədər cəsur, həm də özlərinə istiqlalıyyətin müdafiəsi üçün verdikləri vətən-

daşlıq vəzifəsinin əhdlərinə vəfa etmələri və istiqlalıyyətlərini mümkün qədər düşməyə baha qiymətlə təslim etməkləri, sadıq və sabitqədəm [məhkəm, sözüdə duran] olduqları şayani-təhsindir [tərifə layiqdir]. Cavad xan və onun vətəndaşları birdəfəlik şərəflə ölümü şərəfsiz dünyada zindəganlıq etməkdən [yaşamaqdan] – ki bu zindəganlıqda həmişəliklə namərdlik, vətəninə xainlik, qorxaqlıq kimi rəzil və alçaq sifətlərin və heç bir şeylə silinməz bu qədər ləkənin üstlərində baqi [əbədi] qalmasını düşünüb – canlarını vətənin yolunda fəda etməyi özlərinə bir gözəl vəzifə bildilər.

Cavad xanın və camaatın şərəfli bu iqdami [addımı] gərək öylə bir parlaq və işıqlı ulduz kimi o yollara şafəq və nur salsın ki, hansılar ilə onlardan sonra gələcək vətəninin və millətin səadətini dərinlə düşünən qəhrəmanlar namussuz zindəganlığın və şərəfli ölümün bir-birilə qarşı-qarşıya gəldikdə əlbəttə özlərinə o qəhrəmanlar şərəfli ölümü seçəcəklər.

Gəncə qalasının mühasirəsi tamam bir ay müddəti çəkmiş, bilaxirə [axırda] bağlara yerləş edəndən sonra şəhər topa tutulmuş, Cavad xan isə qəhrəmananə bir surətdə müdafiədə davam etmiş, beş dəfə knyaz Sisianov qalanın təslimini təklif etmişsə, beş dəfəsində də faydasız çıxmış, axırüləmr [nəhayət] yanvar ayının 3-də 1804-cü sənədə hərbi şüranın qətnaməsinə görə hücum qət edilmiş, rus ordusu bir qaranlıq və boranlı gecədə fürsət tapıb qalanın divarlarına yaxınlaşıb sübh zamanı, yanvar ayının 3-də, Orucluq bayramının günü hücumu başlayıb şiddətli vuruşmadan sonra qalanın üç bürcü dalbadal alındı. İndiyə kimi Ha-

cıqala adlı bürcün baqi [ayaqda] qalmış hissəsində, topun üstündə Cavad xan öz oğlu Hüseyinqulu ağa ilə bərabər şəhadətə yetirilmişlər. Düşmənin ordusunun hücumunu saxlamaq mümkün olmadığından Cavad xan əvvəlcə düşmənin dəstəsinin qabaqdakı səfinin qarşısında qəhrəmananə bir surətdə cürət göstərib axırda şəhadətə yetirilmişdir. Bu halda şəhərin meydanlarında və küçələrində şiddətli vuruşma davası gedib və vuruşma günortadan sonraya kimi uzanıb axırda saldatlar Xan məscidini əhatə edib, orada və ətrafında olan beş yüz nəfər Gəncə qəhrəmanlarını qılıncdan və nizədən keçirdib şəhadətə yetirmişlərdir. Gəncə xanlığının baydaqları indiyə kimi Tiflisdəki hərbi əntiqxanəsində [muzeyində] durur. Əlbəttə, bu baydaqları əgər Gürcüstan hökumətindən xahiş etsək, zənn edirəm ki, gürcü qonşumuz da bizim keçmiş istiqlalıyyətimizin müqəddəs baydaqlarını Azərbaycana qaytarmaqla öz qonşuluq vəzifəsinə yerinə yetirməkdə qüsur etməyəcəkdir. Sonra Cavad xanın dövləti qarət olundu. Tamam mülk-əmlakını istibdad hökuməti zəbt etdi.

Vətəninin, millətinin, istiqlalıyyətinin yolunda canını fəda etmişlərin burada hesabını və sayını tutmaq bizə lazım deyil. Müsəlmanlar bir tək Araz və Kür çaylarının səmtlərində hürriyyət və azadlıqlar üçün əlləşməyiblər, lakin Qafqaziyanın qarlı, uca dağlarında da üz ağartmış və bu yolda unudulmaz böyük bir şöhrət qazanmışlardır. Əlbəttə, cümlə aləmin zehmindən və fikrindən çıxmayıb ki, Dağıstan dağlarının rəşid və vəqur [rəşadətli və vüqarlı] qızılquşu Şeyx Şamil

öz istiqlaliyyəti və sevgili yuvası üçün uzun bir müddətdə müdafiədə, müharibədə olmuş və axırda çarəsiz genə istibdad ayağı ilə tapdalanmışdır.

Knyaz Sisianov Gəncənin alınmasına böyük əhəmiyyət verirdi. Hətta öz rəsmi kağızlarında qeyd edir ki, Azərbaycanın kilidi və arxası mənziləsindən [yerində, mövqeyində] olan Gəncənin alınmasından sonra Hindistana asudə və azad hərəkət yolu açılır. Şübhəsiz cahangirlik və Rusiya istibdadlı padşahlığının yerləşdirilməsi və böyüməsi fikri və xəyalında qərğ olmuş bir parə səfahətçilər, əlbəttə onların o şirin xəyalat aləmləri, Turandan ötüb ingilislərin əlindən Hindistanı çıxarmaq və onsuz da siyasət sıxıntısı altında əzilən hindulara rus jandarmalığının ləzzətini daddırmaq fikrindədirlər. Fəqət bu bədbəxt xəyalatçılar düşünüb bilməlidirlər ki, iyirminci əsrin inqilabi-kəbiri [böyük inqilabi] o ikibaşlı qara quşun heybətli qanadlarını qırıb qüvvədən salmışdır. Lakin qoy bu həqiqət xəyalpərəstlər bilsinlər ki, aya mümkün olacaqmı, o qırılmış qanadlar bir də özünü düzəldib təzədən Dunay çayından tutmuş Himalay dağlarına kimi uça bilməz.

Cahangirlər, əvvəla, öz ali məramlarının hüsulu üçün Hindistan kimi zəngin və böyük bir məmləkətin zəbti qəsdinə yolları üzərində rast gəlmiş müstəqil müsəlman səltənətlərini, xanlıqlarını tapdalamaq fikrinə daima düşmüşdülər.

Saniyənin [ikincisi] də əsatinə və mənqəbənin yaratmış olduğu bir xəyal üzərinə ki, guya bir vaxt knyaz Oleqin bayraq nəsb etmiş olduğu [bayraq asdığı, bayraq sancdığı] İstanbulu zəbt etmək fikrindədirlər. Müqərrər etdikləri [qərarlaşdır-

dıqları] məramnamə yüz illərlə icra edilməkdədir və bu hücumana və qəsbkarlıq hərəkəti Azərbaycan və Xəzər deryasından ötüb İrana, Turana, Türkiyəyə və Hindistanın qapısına da dayanmışdır.

İstibdadın qılıncı altında Gəncə dağıldı, həman Gəncə ki, böyük filosof və şairimiz olan Şeyx Nizaminin vətənidir. Hansı ki, yaşayırdı on ikinci əsrdə və əsərləri də “Xəmseyi-Nizami” adlanır. “Xəmsə” ərəbcə beşdən ibarətdir. Professor Veselovskinin yazdığına görə, böyük Yevropa şairi Şillerin “Turandot” adlı əsəri Şeyx Nizaminin “Həft peykər” adlı əsərindən götürülüb və onun üstündən yazılmışdır.

Şeyx Nizaminin “Leyli-Məcnun” adlı əsəri hələ bu çağacan nə Yevropada, nə də Şərqdə qiymətdən düşməyibdir.

Bir neçə vaxt bundan əqdəm [qabaq] İngiltərədə “Leyli-Məcnun”un tərcüməsi gözəl surətdə təb [çap] və nəşr olunub və el tərəfindən artıq dərəcədə bəyənilmişdir. “Leyli-Məcnun”un məzmunu məşhur cahan şairi Şekspirin “Romeo-Cülyetta” adlı əsəri ilə bir dərəcədə tutulur, hər iki əsərdə də iki məşhur aşiq olduğu görünür. Hansılar ki, öz eşqlərinin nurlarını dörd bir tərəfə yayıb dağıdırlar.

Gəncə şəhəri yalnız Şeyx Nizamini ədəbiyyat aləminə çıxartmayıb, Nizamindən əlavə dəxi böyük bir üdəba və şüərə [ədiblər və şairlər] dəstəsi də meydana çıxartmışdır. Mətləbdən uzaqlaşmamaqdan ötrü onların bir neçəsinin adını çəkməklə kifayət edəcəyəm. Mən Gəncəli Məhsəti xanımın barəsində dayanıb bunu deyə bilərəm ki, bu xanımın şeirlərinin gözəlliyi və şirinliyi bütün ədiblərə məlum və özü də nəcib bir xanvadədən-

dir [ailədəndir]. Onun gözəl və dadlı kəlamları “Atəşkədə” adlı kitabda hazırdır. [Məhsəti] xanımdan sonra mən Kəlbəli Ziyadxanlıni qeyd edə bilərəm ki, “Müsaşib” təxəllüsü ilə məşhurdur. Hansı ki, hökumət işlərini bitirməkdən savayı şeirə, ədəbiyyata da artıq dərəcədə şövqlü və həvəsli idi. Müsaşibdən bir çox gözəl şeirlər və abdar [parlaq, mənalı] kəlamlar qalmışdır.

Bundan sonra Əbülülə Gəncəvini yazı bilərəm ki, “Üstadüşşüərə” [şairlər üstadı] ləqəbi ilə ləqəblənib və vaxtının ən böyük şairi idi. Xaqani Şirvani ilə Fələki Şirvani hər ikisi Əbülülənin şagirdi olub, dərsi ondan oxuyubdurlar.

Əbülülədən sonra növbət məşhur Mirzə Şəfi Gəncəviyə yetişir. Mirzə Şəfinin əsəri Yevropada dəfələrlə basılıb çapdan çıxmışdır. Mirzə Mehdi Naci ilə Mirzə İsmayıl Zəbih hər ikisi Gəncənin məşhur şairlərindəndir.

Şairləri yalnız Azərbaycanın kiçik bir nöqtəsi olan Gəncə yetirməyib, bizim ədəbiyyat və musiqi xəzinəmiz Qarabağ, Şirvan, Şəki və Bakı mahallarıdır. Bakılılar fəxr edə bilərlər ki, Azərbaycanın paytaxtı olan Bakının Əmirhacıyan adlı kəndində 1794-cü ildə böyük, əsil və nəcib bir xanvadədən [ailədən] Mirzə Məhəmməd xan oğlu Abbasqulu Ağə dünyaya gəlmişdir. Hansı ki, Azərbaycanımızın ən dərin bir fikir sahibləri ilə çiyin-çiyinə durub bilər.

Abbasqulu Ağə ərəbcə, farsca, türkcə söylədiyi şeirlərindən və tarixi əsərlərindən əlavə, bir çox elmi və fəlsəfəyə dair əsərlər yazıb qoymuşdur. Təəssüf olsun ki, mərhumun əsərləri bu çağacan təb [çap] olub çıxmayıbdır. Abbasqulu

ağanın qohumlarından mərhum təbib Mustafa xan keçmişdə artıq bir şövq və həvəslə Abbasqulu Ağənin əsərlərini yığib təb etdirmək istəyibdir. Heyif olsun ki, o biçarəyə də əcəldən macal olmadı ki, o əsərlərini meydana çıxardıb xalqı feyzləndirsin. İndi Abbasqulu Ağənin nəvəsi və Bakıxanov general Həsən ağanın qızı Reyhanət xanım həman əsərləri yığib cəm etməyə şüru etmişdir [başlamışdır]. Tez bir zamanda biçiz [kasıb] müsəlman şagirdlərinin nəfinə [xeyrinə] təb və nəşr etdirəcəkdir.

Qəribədir ki, bizim paytaxtımızın ətrafında Seyid Abdal adlı dərviş var imiş, hansı ki, xeyli səxavətli və mehmannəvaz [qonaqpərvər] imiş. Həmin bu Seyid Abdal təqribən min il bundan qabaq Şubanıda bir nöyüt quyusu vurub onun mənfəətini tamamilə xeyir işlərə sərf etmiş. Öz dolanacağına az bir cüzi hissə saxlayırmış. Amma biz zamanənin dəyişdiyindən, işləri də dəyişik görürük. Xeyir işlərə məhəl qoyan, bu barədə fikir eyləyən yoxdur. Kim bilir, bəlkə, bu müqəddəs dərviş Seyid Abdalın özü də indi sağ olsaydı, cəmlənib ürəyindəki gözəl, səxavətli hisslərini xəfələyib [ört-basdır edib] özünü də zamanənin burulğanına atacaqdı. Əlbəttə, Seyid Abdalın heç bir vədə yuxusuna da gəlməzdi ki, ondan doqquz əsr sonra onun dərviş qaydası ilə qazılmış quyusuna amerikan məşinləri yeriyəcəkdir və onun quyusunun ətrafına dolanıb hərlənən uzunqulağın əvəzinə qüvvətli elektrik motorları qoyulacaqdır. Bizim paytaxtımızın ətrafında əski zamanda yenə məşhur ərzşünas [coğrafiyaşünas] imiş bakılı Əbdürrəşid, hansı ki, əsərlərindən nəfərdar olmuş Yevropa alimi Fren.

Mən burada Azərbaycanın bir parçası olan Şirvan mahalından zikr etmədən ötə bilməyəcəyəm. İnsafın, ədalətin hökmünə görə boynumuza almaliyiq ki, Şirvan mahalı şeir və ədəbiyyatda Azərbaycanın hər bir nöqtəsindən şöhrətli və rəvnəqli imiş. Məgər Şirvan deyimliydi ki, doqquz əsr bundan qabaq bizə Xaqani, Fələki, Mövlana İzzəddin, Seyid Zülfüqar, Bədr və qeyrilərini yetişdirmiş. Şirvan hər bir elmin artmağına səy edib, hətta münəccimlər də yetişibdir. Yuxarıda adını zikr etdiyimiz Fələki Şirvani öz vaxtının məşhur münəccimi imiş. Gərək Şirvan bizə fəlaklər ilə əlləşən Fələkilərdən başqa yerin, torpağın təbiətini bilən, zəlzələnin səbəbini düşünən ərzşunaslar [geoloqlar] da verəydi. Yəqindir ki, vaxtikən, cavan Azərbaycan Cümhuriyyətimiz zəlzələni qabaqca bilmək üçün lazım olan tədbirləri görüb Fələkilərin adlarına elmi-həyətə [astronomiyaya] dair binalar qurduracaqdır. Vaxtikən Şirvanda Hacı Zeynəlabdin Mirzə Nəsrullah Bahar – hansı ki, beş dildə şeir söyləmiş – məşhur idi. Mirzə Nəsrullahın şeirləri ərəbcə, farsca, türkcə, urduca, fransızcadır. Axır vaxtlarda da Mirzə Ələkbər Sabir dəxi məşhur idi.

Qarabağda ədəbiyyat aləminə xidmət edənlərdən Molla Pənah Vaqif, Qasım bəy Zakir, Abdulla bəy Asi, Mehdiqulu xan Vəfa, şairələrdən Fatı xanım Kəminə, Xurşidbanu bəyim Nəvəni idi.

İrəvanda da Hacı Mirzə Ağası Fəxri şeirdə olduğu kimi, siyasət aləmində də məşhur idi ki, sədrəzəmliyi [baş vəzirliyi] dəxi dünyaya bəllidir. İrəvanda bir də Mirzə Əli Ləli öz kəlamları, məzhəkə şeirləri ilə məşhur idi.

Naxçıvanda Hacı Əbdürrəhim Qüdsi,

Mirzə Məhəmməd Tağı Sidqi məşhur idilər.

Şəki mahalında məşhur şairlər dəxi bunlardır: Məhəmmədhüseyn xan Müştəq, Ağca Ələsgər Qərra, Molla Qasım Zakir, Kərim Ağca Fateh, İsmayıl bəy Nakam, şairələrdən Mah xanım və Mahtaban xanım idi. Bir də bütün dünyada məşhur olan Azərbaycanın yeganə namdar oğlu, birinci təmsilatnəvis [komediya yazan] Mirzə Fətəli Axundzadə həzrətləri idi.

Əlyövəm [indi] Azərbaycan Cümhuriyyətinə və hali-həyatda olan [yaşayan] ədib və şairlərimiz bunlardır: Bakıda Məhəmməd Əmin Rəsulzadə, Mirzə Əbdülxaliq Cənnəti, Mirzə Əbdülxaliq Yusif, Gəncədə Mirzə Əli Məhəmmədzadə Nəzmi, Cavad Axundzadə, Şirvanda Məhəmməd Hadi Əbdülsəlimzadə, Qarabağda Əhməd bəy Ağayev, Fəridun bəy Köçərli, İbrahim Tahir, Salyanda Əli bəy Hüseyinzadə – bu pak vücud məşhurdur şairliyi ilə həm də filosof, müvərrix [tarixçi], rəssam, mühərrirdir [yazıçıdır]. Qazaxda məşhurdur Abbas ağca Nazir, Şəkidə məşhurdur dərin biliyi, ciddi və məzhəkə şeirləri ilə Salman Məhəmmədəmin oğlu Mümtəz, Naxçıvanda Hüseyin Cavid Rasizadə, Borçalıda Mirzə Abdulla Talibzadə Şaiq.

Adil xan Ziyadxan

(yənə var)

VÜKƏLA ŞURASINDA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

* Daxiliyyə nazirinin ordu ehtiyacatı üçün at almaq barəsindəki məruzəsin-

dən sonra qət edilmişdir:

Məruzəni təsviblə [bəyənəklə] tapşırılsın ki, Daxiliyyə Nəzarətinə bu işdə lazım gələ biləcək müavinətdə bulunulsun.

* Daxiliyyə nazirinin Rəfiyev qardaşlarının Daxiliyyə Nəzarətinə verdikləri püxtə [pambıq] əvəzində, Tağıyev fabrikanı mallarından verilmək barəsindəki təşəbbüsətinə dair məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Rəfiyev qardaşlarının təşəbbüsləri rədd edilsin!

* Posta və Teleqraf nazirinin bir yerdən başqa yerə təyin ediləcək xidmətçilərə gündəlik pul vermək barəsindəki məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

İşbu məsələ Beynəddəvair Komissiyasında [İdarələrarası Komissiyada] həll edilənədək hökumət təhti-ixtiyarında olan 20 milyon fonda hər Nəzarətə [Nazirliyə] verilmiş məbləğdən külfətilərə yarım ayın məvacibi, bekarlara (subaylara) isə bir həftəlik məvacib verilsin.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

Məsai Nəzarətində [Əmək Nazirliyində]

* Bələdiyyə İdarəsi Məsai Nəzarətinə xəbər vermişdir ki, bələdiyyə xidmətçiləri ilə Bələdiyyə İdarəsi miyanındakı [arasındakı] ixtilafı bərtərəf etmək [aradan qaldırmaq] üçün təşkil ediləcək komissiyona Bələdiyyə İdarəsi tərəfindən Əhmədov, Şor və Kara-Murza təyin edilmişlər.

* Bələdiyyə Xidmətçiləri İttifaqı Məsai Nəzarətinə müraciətən xəbər vermişlər ki, Nəzarətin 29-undakı məktubu həman günkü iclasda müzakirə edilmişdir.

Tətil ayın 30-da saat 12 tamamdan başlanıb, Məsai Nəzarətinin müştərək müqavilənamə təcdidinə [kollektiv sazişin yenilənməsinə] dair verəcəyi dekretinədək davam edəcəkdir.

* Məsai Nəzarəti böylə bir qərarə elam [elan] etmişdir: Bununla bütün əhali və təşkilatlara və dövləti müəssisələrə elam edilir ki, 1917-ci sənənin 2 dekabrında Fəhlə Şurası tərəfindən qəbul edilmiş müqavilənaməyi-müştərəkə təcdid edilmişdir [kollektiv saziş yenilənmişdir].

DAĞISTAN ƏHVALI

Çeçenistan Könüllülərdən təmizlənməmişdir

Teymurxanşuradan teleqrafla xəbər verirlər ki, Çeçenistan Könüllü ordudan təmizlənilib, Qroznı mühasirə edilmişdir.

Denikin əleyhinə protesto

Teymurxanşuradan teleqrafla xəbər verirlər ki, böyük bir mitinqdə Azərbaycan, Gürcüstan Parlamanlarına və Müttəfiq komandanlığına müraciətlə dağstanlıların nahaq yerə qanını tökən Denikin hücumu əleyhinə protesto edilməsi təhti-qərara alınmışdır. Bundan əlavə, hürriyyət və azadlığı müdafiə ilə bir nəfər qalana qədər mübarizə etmək qət edilmişdir. Müharibə martın 26-dan baş-

lamış, Sunjen və Arqun – Urus-Martan xəttində davam edir.

Rəsmi məlumat

Dağıstan siyasi nümayəndəsi Kante-mir elan etməkdən ötrü öz hökumətindən böylə bir məlumat almışdır:

Bu axır vaxt bir para qəzetələrdə Dağıstan Hökuməti və üzvləri haqqında müxtəlif xəbərlər dərc edilməkdədir. Bu xəbərlərin hamısı bilkülliyə [tamamən] əsilsiz olmaqla bərabər, Dağıstan Hökumətini və xadimlərini nəzərdən salmaq üçün müəyyən qəsdlə yazılır. İrtica təzyiqi Dağıstan demokratiyasını [xalqını] dəxi də qüvvətli bir surətdə birləşdir-məkdədir. Hökumət rəisi Kotsevin səfəri əsnasında hamı Dağıstan tayfaları böyük ictimalar [yığıncaqlar] tərtib verib, müttəhidülqövl [yekdilliklə] Dağıstanlılar İttifaqının istiqlaliliyyətini etiraf etməyi [tanımağı] təsdiqlə bərabər, Dağıstan Hökumətini müdafiə edəcəklərinə and içib əməl də etməkdədirlər. Dağıstan Məclisi-Məbusanında nümayəndələri olmayan tayfalar öz nümayəndələrini intixab edib [seçib] Teymurxanşuraya göndərmişlərdir. Könüllü ordunun Kotiyə etdiyi hücumu haqqında verilən məlumat ki, guya hökumətin təhrir və təsvibi [yazışması və təsdiqi] ilə olmuşdur, bilkülliyə yalandır və müəyyən məqsədlə yazılmışdır. Həmçinin Qroznıda nəşr olan “Terski exo” qəzetəsində yazılan məlumat ki, guya general Mehmandarov 10 min nəfərlik bir müsəlman ordusu təşkil etmişdir və bu ordu hər bir zaman Könüllü orduya kömək etməyə hazırdır. Dağıstan millətləri və onun demokratiyası öz hökumətləri haqqında olan həqiqəti

bilirlər. Bu uydurma xəbərlər hürriyyət düşmənlərinə kömək etməz.

Dağıstan Hökumətinin Prjevalskiya təklifi

Bu günlərdə Teymurxanşuradan varid olan [gələnlər] bir şəxs xəbər verir ki, Dağıstan Hökuməti Prjevalskinin dəstəsinə təklif etmişdir ki, tezliklə Şamilqala (Petrovsk) şəhərini və ələləmum Dağıstan Cümhuriyyətini tərk etsin. Həman şəxsin dediyinə görə, Dağıstanda əməliyyatda bulunan Könüllü ordu dəstələri arasında intizamsızlıq və nifaq davam edir. Tersk oblast kazakları Lyaxovun təzi-hərəkətindən və siyasətindən xeyli narazıdırlar. Rəvayətə görə, Lyaxov istefa verir. Saldatlar yüzlərlə ordunu tərk edirlər. Bu yaxınlarda 400 nəfərə qədər saldat xəbərsiz saldatlıqdan qaçmışdır. Qroznıda aclıqdır. Birinci zəruri şeylər artıq dərəcədə bahalaşmışdır. Dağıstan əhalisi əsgərlərinin ruhu xeyli yüksəkdir. Dağıstan təcavüzkar Könüllülərin tezliklə rədd edilməsini tələb edir. Tersk və Dağıstan oblastları əhalisi arasında məşhur olan inqış general Malsaqov Hərbiyyə naziri təyin edilmişdir. Çox güman var ki, Könüllü ordu əleyhinə hərəkət edən Dağıstan əsgərlərinin komandanlığı da məzkur [adı çəkilən] general Malsaqova həvalə olunsun.

Könüllü ordunun hücumu

Aldığımız məlumata görə, general Lyaxov təhti-komandasında [komandanlığı altında] olan Könüllü ordu Çeçenistanda Alxan-Yurt və Ustar-Qordoya rayonunda Dağıstan Hökuməti əleyhinə təzə hücumu başlamışdır.

HÖKUMƏT İÇİNDƏ HÖKUMƏT

Dünyanın ən böyük parazitləri, yəni müftəxorları bəzi məmləkətlərin, əzəncümlə [o cümlədən] Rusiyanın istibdadla yaşamış hökmdarları idi. Ağla müğayir [zidd], məntiqdən kənar bunların hər nə xahiş və arzuları olardısı, hamısı gərək filfövr [dərhal] əmələ gələydi. Hətta çocuqlarının da qeyri-təbii tələbatı rədd olunmazdı. Məmləkətin cəvahiratı, daşı, qaş, malı, dövləti bunların ayaqları altında sel-su kimi axıb gedərdi. Bunların təcavüzatı müqabilində fironların, şəddadların hərəkəti heç bir şey deyildi. Kazak və jandarm ayaqları altında payimal olmuş [tapdalanmış] millət hüququna aid heç kəsin cürəti yox idi ki, bu ağalardan bir haqq və hesab istəsin. Böyləcə, başbaşa və keyfəmayəşə [özbaşınalıq] ilə ömür sürmək üçün rus hökmdarları sarsınmaz qalalar kimi özlərinə bəzi əşxasdan [şəxslərdən] istinadgahlar qərar vermişdilər. Bunlar əhalinin qanına yerikləyən generallar və minlərcə rüşvətxor məmurlar idi ki, adlarına “bürokratlar” deyirlər. İştə, istibdad taxt və tacının ən mütəəssib [təəssübkeş] mühafizəçiləri həmin bürokrat sinfi olduğundan naşi [olduğuna görə], rus hökuməti-müstəbidəsi əsrlərcə yaşaya bilmişdi. İstibdadla bürokratların müvazinəsi “saxla məni, saxlayım səni” idi. Çünki Rusiyanın hökuməti-müstəbidəsi meydandan qaldırılan günü bürokratiyanın da həman günü qiyaməti qopacaq idi. Bunu beş barmağını bilən kimi bürokratlar düşünürdülər. Odur ki, rus tacına bir balaca sədəmə [zərbə] dəyə biləcək ehtimalı ilə dəfə-tən [ələstü] buna qarşı bir tədbir, bir çarə

aranırdı. Odur ki, neçə il bundan irəli yəhudi və müsəlman kimi qeyri-rusların düşməni kəsilən purişkeviçlərin əli ilə “Rus Millətinin İttifaqı” adı ilə bir cəmiyyət düzəlmişdi. Cəmiyyətin əzası [üzvləri] üç şeyin bəqa [daimi olmasına] və davamına çalışmalı idilər. Bunlar: 1) Romanov nəslinin mütləqiyyəti; 2) Rus milliyyəti və 3) Ortodoks diyanəti [dindarlığı] idi.

Rusiyanın tamam [bütün] şəhər və qəsəbələrində birer şöbələr açaraq qeyri-rusların əməli [əməllərini] və hərəkətini nəzarət altına almışdılar. Cəmiyyətin böylə dargözlü bir məsləyinə müxalifət göstərən partiyaların ən böyüyü məşhur professor [Pavel Nikolayeviç] Milyukovun “Kadet” partiyası idi. Bu iki partiyanın arasındakı ədavət o qədər kəsbiddət etmişdi [şiddətlənmişdi] ki, Purişkeviç Milyukova rast gəldiyi halda ənvai fəhşiyat [cürbəcür söyüşlər] ilə onu qarşılayırdı.

Rus inqilabi-kəbirinin seylabı [Böyük Rus inqilabının seli] hökuməti-müstəbidəni yuyub apardı. Purişkeviçlər qaçıb dağıldılar. Kadetlər – ki həmişə Rus İttifaqına ziddiyyət göstərirdilər – meydanı ağyardan xali [rəqibsiz] görüb ortalığa atıldılar. Təəccüb deyilmi ki, proqramları bir-birindən çox fərqli hər iki partiyanın məqsədi bir imiş?! Purişkeviç də rus millətinin milləti-hakimə olduğunu tələb edirdi. Milyukov da bunu indi də tələb edir. Hətta Milyukov sabiq Rusiya ilə kifayətlənməyib, rus hakimiyyətini İstanbuldan da bir az o yana aparmaq istəyir! Bəzi kütahbin [dargörüşlü] şəxslərin gözlərini pərdələmək üçün kadetlər ancaq adlarını dəyişmişlər. Farslar demişkən, “xər həmanəst çuləş digər”. Çünki Purişkeviçin

müəssisəsinə “Rus Millətinin İttifaqı” de-nildiği halda, Milyukovun da müəssisə-sinə “Rus Milli Şurası” demişlər. Yəni “keçəl Həsən”, “Həsən keçəl” olmuşdu. Proqramlarına diqqət olursa, bu da hə-man köhnə proqramdır. Ancaq açıq-açı-ğına mütləqiyyətə tərəfdar durmayırlarsa bu da “yoldaşları” ürkütməmək üçün-dür. Bunların ən böyük şüarı “Bölünməz və vahid Rusiyadır” ki, bir şöbəsi də Ba-kıda açılmışdır. Şöbənin ətrafına bir çox sabiq məmuriyyətlərini itirmiş köhnə bürokratlar cəm olmuşlar ki, yenə üstü-müzdə ağılıq etmək üçün köhnə istib-dadın dirilməyinə çalışırlar. Bunların bir çoxu bolşeviklər dövründə məmuriyyət-lərindən qovulmuş, Bakı küçələrində avara və sərgərdan gəzənlər idi. Hətta rus zabitləri qorxudan zabitlik libasını çı-xarıb, çin və medal kimi əlamətlərini də gizləmişdilər. Türklər Bakıya daxil olduqları günlərdən indiyə qədər bu rus avaralarından minlərcə Azərbaycan məmur-luğuna qəbul olunmuşdur. Rus zabitlərinə hörmət və maddi müavinət də gös-tərildi. İngilis komandası şəhərə daxil olar-olmaz, dərhal Bakı kadetləri bir komitə tərtib verib tamam rus məmurlarını ətrafında topladı. Komitə üzvləri ölkə-mizdə yaşamaqla bərabər Azərbaycan məmurluğunun qismi-əzəmini [çox hissə-sini] əllərinə alaraq hökumətimizi də ta-nımaq istəmədilər. Hökumət içində bir xüsusi hökumət yaratdılar. Əvvəlcə polis işlərini öhdələrinə götürüb şəhərin rus-larına öz idarələrindən başburtlar [pas-portlar] verdilər. İkincisi qoşun tədarükü üçün Biçeraxov və zərgər Amazasp kimi şəxsləri şəhərə dəvət edib dabravol [Kö-nüllü ordu] işlərini bunlara həvalə etdilər.

Saldatlar, matroslar və zabitlər şəhərin küçələrini doldurdular. Üçüncüsü, müha-cir xaxolların müdafiəsini öhdələrinə gö-türdülər. Dördüncüsü, istədilər ki, xarici ticarəti əllərinə alsınlar. Odur ki, guya Rusiya nümayəndələri sifətilə mübadi-leyi-əmtə [mal mübadiləsi] təklifində bu-lundular. Beşincisi, poçta-teleqraf vəzifə-lərini öz öhdələrinə götürüb bugünlər-dəki qəzetələrdə əhaliyə elan etmişlər ki, Kuban və Don cəhətlərinə biri beş rublə ücrətlə məktublar qəbul edirlər. Müəssisə və bankların məktublarını ay-da 200 rubləyə aparırlar.

İştə, Azərbaycan postasına daha ehti-yac qalmamışdır. İş bu minval ilə gedər-sə, yəqin ki, sair hökumət vəzifələrinə də cürət edəcəklər. Bunların təhriki ilə rus məmurları zahirən Azərbaycana, batinən də denikinlərə xidmət edirlər. Məsələn, Azərbaycanın məvacibinə tutulmuş poç-ta-teleqraf məmurları bir vaxt özlərini dabravol siyahılarına yazdırmışlar! Bu nə nankorluqdur? Sabiq rus hökuməti döv-ründə müsəlman ziyalıları ittihad-i-islam [müsəlmanların birliyi] kimi təbii bir halət üstündə müttəhim etmiş [ittiham etmiş, günahlandırmış] hökumət poçta-teleqraf məmurlarının bu hərəkəti biz müsəlmanda aşkar olsaydı bizə nə gözlə baxardı?

Bu qədər xəyanətlərin önü tutulsun! Bu rolları kadetlər Tiflisdə də oynamaq istədilər, lakin gürcülər ciddi tədbirlərlə məsələnin üstünü açdılar. Qoy, bizim hö-kumət də gəmidə oturub gəmini deşən-lərə macal verməsin. Bir qazanda iki şor-ba qaynamaz; ya məmləkət qanunlarına itaət, ya da məmləkətdən fərağət [əl çək-mək, uzaqlaşmaq]!

Bəzi sadələvh rus məmurları kadet-lərin hiylələrinə aldanırlar. Lakin hiyləçi-lər birdəfəlik bunu bilsinlər ki, daha müf-təxorluğa ehtiyac qalmamışdır. Əhali ilə hökumət arasında qəyyum və vəkil kimi vəzifələrə ehtiyac yoxdur. Hər kəs öz dər-dini öz dilində söylər, məhkəməsinə özü gedər və arzusunu bular.

F. A.

MATƏM TƏTİLİ

Sırağagün, martın 31-də Mart hadisə-yi-əliməsinin səneyi-dövriyyəsi [faciəli Mart hadisəsinin ildönümü] münasibətilə Bakı şəhəri və ətrafı mədən dairəsi və həmçinin kəndi böyük matəm və əzaya qərq olaraq bir günlük tətil elan etmiş və həyatı tamamilə saxlamışdı. Tətil son də-rəcə nizam və qayda ilə davam edirdi. Ramana, Suraxanı, Balaxanı və Çornı-qorodda [Qara şəhərdə] bəzi mədənlərin qeyri-müsəlman əməlləri dəxi tətilə iş-tirak etmişlərdi.

Mədən dairələrində və kəndlərdə

Çornı-qorod, Belı-qorodda [Ağ şəhər-də] tətil ümumən olub, məscidlərdə Qu-ran xətm olunmuş və Piri əfəndi Mürsəl-zadə Mart hadisəsinə dair məlumat ver-mişdir.

Tağıyevin fabrikasında ümum əmələ-lər tətil edib mitinq tərtib etmişlərdi. Mitinqdə Rza Zaki və Əbdülvahab [Mə-həmmədzadə] məlumat vermişlərdi. Qafqaz və Merkuri körpüsündə və Çornı-qoroda qədər bütün körpülərdə ümum müsəlman əməlləri və hammalları tətil etmişlərdi. Krasnovodskdan gələn posta

paroxodu yükünü boşaltmamış qayıtma-ğə məcbur olmuşdur. Hammallara hərçi [hər nə qədər] təklif etmişlərdi, onlar qə-bul etməmişlər və demişlər ki, Tətil Ko-mitəsi razı olmaz. Ticarət flotunun mü-səlman əməlləri olan gəmilər əza nişanı olaraq yarım bayraq buraxıb hərəkətdən qalmışlardır.

Balaxanı kəndi və ətrafındakı mədənlərin əməlləri və kəndçiləri ümumən tətil edərək məscidə cəm olub şühəda-nın [şəhidlərin] ruhuna dua və Quran oxumuşlardır, camaata çay verilmişdir.

Ramana kəndində və ətraf mədənlərində əməllər və kəndçilər ümumən tətil elan edib məscidə yığılmışlar. Quran oxunub, haziruna [gələnlərə, orada olan-lara] çay və yemək verilmişdir.

Bibiheybətdə camaat, əməl və kəndçilər məscidə və kazarmalara cəm olub Fətihə və Quran oxumuşlardır.

Zabrat kəndinin camaatı və ətraf mə-dənlərin müsəlman əməlləri ümumən tətil edib məscidə cəm olmuşlardır. Qu-ran xətm olunduqdan sonra haziruna çay və xörək verilmişdir.

Lianozovda müsəlman əməlləri qu-dok vermək istəmişlərsə də bir erməni xidmətçisi razı olmamış, nəhayət müsəl-manlar qalib gəlib də qudok (fit) verib əməlləri işdən çıxarmışlardır.

Kaspiyskdə əməllər kazarmaya cəm olub Quran oxumuş və ehsan vermişlərdi.

Əmirhacıyanda kəndçilər və əməllər məscidə cəm olub Quran oxumuşlardır. Binəqədidə tətil ümumi olub Səlimov ka-zarmalarına və “Narodni dom”a [“Xalq evi”nə] cəm olub Quran xətm olunduq-dan sonra ehsan verilmişdir. Şəhərdən getmiş olan natiqlər Mart hadisəsinə

dair məlumat vermişlərdir.

Suraxanıda tətil ümumi olub əmələ və kəndçilər “Narodni dom” və məsciddə Quran xətm etdikdən sonra qəbiristana gedib şühədanın qəbirlərinə Fatihə oxumuşlardır. “Narodni dom”da vaqə olmuş [baş tutan] mitinqdə qərardad edilmişdir ki, hökumətdən və Sovet Syezddən emalatxanalara müsəlman şagirdlərinin qəbul olması tələb edilsin.

Ələlümüm mədənlərdə tətil ümumi olub, bəzi yerlərdə ancaq qeyri-müsəlman əməlləri işləmişlərdir.

Şəhərdə

Şəhərdə bütün məscidlərdə cüz qoyulub Quran oxunmuş və çox məscidlərdə ehsan olaraq çay və yemək verilmişdir.

Məscidlərdə saat 2-yə qədər cüz oxunub, ondan sonra hər məhəllədən nümayəndə gəlib Təzəpir məscidində ümumi dua oxunmuş və həyətdə mitinq tərtib edilmişdir.

İttifaqi-Mütəəllimin [Tələbələr İttifaqı] tərəfindən Birinci Realni məktəbində məclis tərtib edilmiş, Fatihə oxunaraq nitqlər irad olunmuşdur [söylənmişdir]. Həmin məclisə müftü və şeyxülislam həzrətləri dəxi təşrif gətirmişlərdir.

Məhəmməd Əmin [Rəsulzadə] əfəndi məhəllə şöbə nümayəndələrindən bəziləri ilə avtomobildə bütün məscid və təkyələri gəzərək “Müsəvat” komitəsi tərəfindən bəyani-təziyə edirdi [başsağlığı verirdi].

İngiltərə komandanlığı tərəfindən bu günə təyin edilmiş olan donanma mənəvrəsi Daxiliyyə nazirinin təklifinə görə, təntənəli surətdə olmayıb, ancaq səthi

bir surətdə dənizin uzaq içərisində icra edilmişdir.

Matəm tətilinə görə dünən “Azərbaycan” rus və türk və “Zarya” qəzetəsi çıxmamışdır.

Sair şəhərlərdə

Mərkəzi Tətil Komitəsi və “Müsəvat” firqəsi naminə Gəncə, Şişə [Şuşa], Qazax və Bərdədən bir çox teleqraflar gəlib məzkur [adı çəkilən] şəhərlərdə dəxi ümumi tətil davam etdiyi və camaatın məscidlərə cəm olub dua və Quran xətm edildiyi bildirilmişdir.

Təzəpirdə

Saat 11-dən başlamış Təzəpir həyəti dolmaqda idi. Komitənin elan etmiş olduğu vaxtda minlərcə arvad-kəşi cəm olduğu halda hər məscid və təkyənin adamları öz axundları başda olmaq üzrə dəstə-dəstə gəlməyə başladılar. O böyük həyat tam mənası ilə dolmuşdu. Məscidin qabağında məşixətrənah [Şeyxülislamıq İdarəsinin dayağı] müftü və şeyxülislam həzrətləri, Parlaman sədri doktor [Həsən bəy] Ağayev, yeni Rəisi-vükəla [Baş nazir] Yusifbəyli Nəsim bəy, “Müsəvat” rəisi Rəsulzadə Məhəmməd Əmin bəy, “İttihad” rəisi Qarabəyov Qara bəy, sosialist nümayəndələrindən Əhməd Cövdət bəy [Pepinov] və sair yoldaşları və bir çox Parlaman əzası [üzvü], rus fraksiyasından [Mixail] Vinqradov, lehlərdən [polyaklardan] mühəndis Pekarski və sair nümayəndələr oturmuşlardı.

Vəqti-müəyyənədə Tətil Komitəsi namından [adından] Abbasqulu Kazımzadə iclası açır.

Birinci olaraq şeyxülislam həzrətləri nitqə başlayaraq bütün insanlar qardaş, hamının atası Adəm, anası Həvva olduğunu və bu surətlə hamının qardaşcasına yaşaması lazım gəldiyini bəyanla, mü-təəssifənə [təəssüflə] övladi-bəşərin hələ bunu anlamamış olduğunu və bu üzədən qardaşlıq əvəzinə ədavət törətdiyini qeydlə camaatı sülh, müsəlmanət [əmin-amanlıq] və qardaşlığa dəvət edir və nəhayət Mart faciəyi-əliməsi [kədərli Mart faciəsi] qurbanlarının ruhuna Fatihə oxuyaraq sağ qalanları hümmət və qeyrətlə hürriyyət və istiqlalımızı müdafiə və mühafizəyə dəvət etdilər.

Bədəhu [sonra], Rəsulzadə Məhəmməd Əmin əfəndi, Mart hadisəsinin siyasi cəhətindən bəhslə, bu davada düşmənlərin bütün Azərbaycan fikrini, Azərbaycan istiqlalı fikrinə xidmət edənləri tələf etməyə çalışdıqlarını qeydlə, sübut olaraq Azərbaycanın siyasi və ictimai cəməsi olan “İsmailiyyə” xarabasını və dini cəməsi və düşman toplarından “yaralanmış” olan Təzəpir məscidini şahid gətirərək deyir ki, madam ki, bu faciələrin həpsi Azərbaycan fikri, Azərbaycan istiqlalı və azərilər hürriyyəti ətrafında oynanmışdır, şimdiki biz o faciənin qurbanı olan şühədamızla bərabər dağıdılmış vətənimizə həyat, qovulmuş millətimizə istiqlal bayrağı vermiş Osmanlı türk qəhrəmanlarını yad etməli, onların ruhu müqəbilində [qarşısında] təzim və səcdə edərək onları salamlamalı, rəhmət oxumalı və bunca qanlar bahasına mal olmuş [başsağlığı] hürriyyət və istiqlalımızı müdafiə edəcəyimizə söz verməliyiz.

Bundan sonra Qara bəy [Qarabəyov] nitqə başlayaraq Mart məğlubiyətimizin

siyasi cəhətini tənvirə [siyasi tərəfini işıqlandıraraq] camaatı ittihad və ittifaqa dəvət edir və hazirunu bundan böylə hamımız birləşib hürriyyət və istiqlalımızı bir tənə-vahid [vahid bir bədən] kimi mühafizə və müdafiəyə çağırır.

Dördüncü olaraq Əhməd Cövdət [Pepinov] əfəndi bu faciənin də, bütün Cahhan müharibəsinin səbəbini ancaq iş başında duran sərəvətlilər mübarizəsi olduğunu bəyanla, millətlər arasında heç bir ədavət olmadığını və bundan dolayı bu vaxtadək axıdılan qanların hədə və nahəqlığını isbata çalışaraq deyir ki, bu gün biz söz verməliyiz ki, hürriyyət və istiqlal yolunda nə qədər fədakarlıq və qurban vermək lazım gəlsə, bir an geri durmayacağıq, fəqət indiyədək axıdılan hədə qanların axmasına daha razı olmayacağıq və böylə nahaq qurban verməyəcəyiz.

Bədəhu [sonra], Hacı Məhəmməd əfəndi çıxaraq bu matəm günündə bütün Qusar mahalındakı dağlarda yaşayan ayağı çarılıq qardaşlarımızın qəm və qüsməmişə şərik olduqlarını bəyanla, onlar tərəfindən vəkalətən bəyani-təziyə edir və şəhidlərə rəhmət oxuyur.

Bunlardan sonra, mühərrirlərimizdən Xəlil İbrahim əfəndi qızğın bir nitqində Mart faciəsinin bir tərəf müsəlləh [silahlı], digəri qeyri-müsəlləh olaraq, bir tərəfin o birinin arvad-uşaq və ixtiyarlarını [qocalarını] qırması üzrə bir mübarizə deyil, bir qital [qırğın] olduğunu göstərərək deyir ki, bu gün o məzlum şəhidlərin ruhu qarşısında və yaralı müqəddəs Təzəpir hüzurunda biz ağlamamalı və protesto etməməlidir. Zira, ağlamaqdan bir şey hasil olsaydı həmişə ağlamaqda olan millətimiz cahana hakim olardı. Protesto

da millətimizə yaraşmaz, çünki burası zəif və acizlərə məxsus bir sifətdir. Biz bu gün aqlamamalı, protesto etməməli və ancaq əhd və peyman etməliyiz ki, şəhidlərimizin fəda olduqları hüriyyət və istiqlal fikrinə xidmətlə gözəl Azərbaycanımızın bayrağını uca saxlayacaq və bundan sonra bu bayrağa əl atılmasına imkan verməyərək son nəfəsimizədək onu müdafiə və mühafizə edəcəyiz.

Nəhayət, proqram xaricində lehlər [polyaklar] nümayəndəsinə söz verilir. Bu əfəndi 31 Mart hadisəsini 1830 tarixində polyakların başına gəlmiş faciə ilə müqayisə edərək polyakların bu faciəni hamıdan ziyadə anladıklarını bəyanla, polyak zəhmətkeşləri namından izhari-təziyə edir.

Nəhayət, Abbasqulu Kazımzadə həərətli və uzun bir nitq söyləyərək, kişilərdən ziyadə arvadlara üzünü tutaraq milli ruhda uşaqlar böyütməyə və beşikdə ikən uşaqlarına “qızıl gülə batasan” əvəzinə “qəhrəman əsgər olasan”, “vətəne qurban olasan”, “milləti mühafizə edəsən” deyərək laylay çalmağa dəvət edir.

Nəhayət fitvəpənah [fitva vermək səlahiyyətinə sahib olan] müftü həzrətləri çixaraq, hüriyyətin nədən ibarət olduğunu və bu hüriyyəti necə saxlamaq lazım gəldiyini Qurani-şərifin ayəsi və Peyğəmbəri-zişanımızın [şanı uca Peyğəmbərimizin] həyatı təcrübəsilə sübut edərək, şəhidlərin ruhuna Fatihə oxumaqla nitqinə xitam verir.

Saat 3-ün yarısında Kazımzadə Tətil Komitəsi namından iclası qurtarmış elan edir.

B. T.: İclas açılarkən axund Yasini-şərif oxuyur.

Gəncədə

Gəncədən idarəmizə böylə teleqraflar gəlmişdir:

“Müsavat” firqəsinin təşəbbüsü ilə Gəncədə 31 Mart faciəsi münasibətilə təziyə mərasimi bərpa edildi. O gün məktəblər, hökumət idarələri, dükanlar və bütün kəsbkarlar ittifaqları [həmkarlar ittifaqları] tətillər etdilər. Məscidi-camedə bütün cəmiyyət, firqə və ittifaqlar nümayəndələrinin iştirakı ilə bu hadisəyə-əlimə qurbanlarının ruhuna Fatihə verildi. 31 Mart faciəsi xüsusunda əhaliyə məlumat verildi.

Şöbə sədri: Məşhadi Əli Rəfiyev

31 Mart faciəsi münasibətilə Gəncədə Sənətkarlar İttifaqı təziyə mərasimi bərpa etdi. Bütün Gəncə sənətkarları dükanları bağlayıb tətillər etdilər. Şah Abbas məscidində qurbanların ruhuna Fatihə oxundu.

Sənətkarlar İttifaqının sədri: Məşhadi Yusif Qazıxanov

MƏTBUAT

18-31 Mart faciəyə-əliməsi münasibətilə “Nabat” qəzetəsi baş məqaləsində bu davanın nədən ibarət olduğunu təhlilə qalxışaraq yazır ki:

“Eser və bolşevik qəzetələrində oxuyuruq ki, bu müdhiş qital [qırğın] inqilab ilə bəy-xan əks-inqilabının mübarizəsi idi.

Sosial-demokratlar mətbuatı Mart günlərini ermənilərlə müsəlmanların milli ədavətinin şiddətli bir nümayişi idi.

Fəqət biz Mart hadisətini inqilabçılarının əks-inqilaba qarşı müharibəsi kimi

göranların da rəyinə bilaqeydüşərt [qeydsiz-şərtsiz] şərik ola bilməyiriz, bu müharibəni iki millətin bir-birini qırdırması kimi göranların da...

Doğrudan da əgər burası əks-inqilab ilə mübarizə idisə, nə üçün uşaqları sün-gü ilə deşikləyib qarıya mıxlayırdılar? Nə üçün silahsız hammalları, arvadları və uşaqları müsəlləh [silahlı] saldatlar ilə evə doldurub evi odlayırdılar? Əgər bu dava iki millət arasında vaqə olmuş bir milli dava idisə, nə üçün bu müdhiş qırğında müsəlləh və müntəzəm qoşun iştirak edirdi? Həm də qırğını sakit etmək üçün deyil, bir tərəfə kömək edirdi.

Aşkırdır ki, burada iki amil var idi. Hadisənin əsası, müntəzəm inqilabçı qoşunun baş qaldırmış əks-inqilab qarşısına mütəşəkkil xüruca idi. Fəqət əlalədə bunlara inqilabla heç əlaqəsi olmayan ünsürlər dəxi qoşuldular. Bu ünsürlər mütaəssib [təəssübkeş] millətçilərdir ki, o biri millətə qarşı kor-koranə ədavət hissənə alışımlardır. Həman bu ünsürlər Mart hadisəsinə milli ədavət rəngi verərək, tərəfi-müqabilin [qarşı tərəfin] müntəzəm, müsəlləh qüvvəsini deyil, o biri millətin silahsız, pənahsız camaatını qırırlardı.”

Təəccübdür ki, bunca böyük tarixi bir günü Bakının sair qəzetələri sükutla keçdilər. Xüsusən, müsəlman sosialistlərinin mürəvvici-əfkarı [fikirlərini yayan orqanı] “Zarya” üçün sanki bu gün heç yox imiş!

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Bələdiyyə İdarəsində məktəblər üçün məsai bürosu təşkil

Martın 31-də Bələdiyyə İdarəsi mül-

kündə Valideyn Şurası iniqad etmişdi [yığılmışdı]. İclasda edadi məkatibin [edadi məktəblərin] axırıncı sinifləri şagirdanı [şagirdləri] üçün məsai [əmək] bürosu təşkil haqqında müzakirə olmuşdu. Mübadileyi-əfkardan [fikir mübadiləsindən] sonra qət edilmişdir ki, xüsusi bir heyəti-rüesa [rəyasət heyəti] təşkil edilsin, həman məsai bürosu işlərini aparsın. Büro həftədə üç dəfə - seşənbə [çərşənbə axşamı], pəncşənbə [cümə axşamı] və şənbə günləri saat 5-dən 12-nin yarısına qədər Bələdiyyə İdarəsi mülkündə olub, iş axtaran şagirdanı qəbul edəcəkdir. Həman büro aprelin 5-dən etibarən fəaliyyətə başlayacaqdır.

Məkatib doktorları şöbəsi

Martın 31-də Bələdiyyə İdarəsi mülkündə məkatib doktorları [məktəb doktorları] şöbəsi təşkil müzakirəsi üçün doktorların iclası dəvət edilmişdi. Fəqət beş nəfər həkim isbatı-vücuda [iştirak] etdiyindən, iclas aprelin 2-sinə təyin edilmişdir.

Məkatib üçün qənd

Mərkəzi Valideyn Şurası Ərzaq Nəzarətinə müraciətən [müraciət edərək] məlum etmişlər ki, axır vaxtlarda məkatibdən [məktəblərdən] alınan məlumatlara görə, Ərzaq Nəzarəti qənd buraxmadığından, məkatib bufetləri qapanmağa məcbur olmuşdur. Mərkəzi Valideyn Şurası Nəzarətdən [Nazirlikdən] rica etmişdir ki, bir çox fəqərə sinfinə mənsub çocuqlar evlərində belə layiqincə yemədiklərindən naşi [yemədiklərinə görə] səhhətləri xələldar olmaqdadır [pozulmaqdadır]. Binaənileyh [buna görə], onlara heç olmazsa mək-

təbdə bir qədər yemək vermək üçün qənd buraxılsın.

Tətilin qət edilməsi

Məsai Nəzarətinin bələdiyyə xidmətçilərinə göndərdiyi əlaqəsinə görə, martın 30-da qərara alınmış tətil xidmətçilər tərəfindən qət edilmişdir [kəsilməmişdir].

VALİDEYN ŞURASI MƏRKƏZİ KOMİTƏSİ NÜMAYƏNDƏLƏRİ MAARİF NAZİRİ HÜZURUNDA

Edadi məktəblərin Mərkəzi Valideyn Şurası sədri A. İ. Şpitalski və müavini-sədr Kulikov Maarif naziri Nəsim bəy Yusifbəyli həzrətlərinə müraciətlə Novruz bayramı tətilinin ixtisarını və cümə günü bayramının ancaq milliləşmiş siniflərdə saxlanmasını xahiş etmişlərdir. Nazir həzrətləri cavabında göstərmişdir ki, Novruz bayramını ancaq üç gün tətil etdirmək istəmişdir. Fəqət il ortasında miladi-Məsihi [İsanın doğulması] və pasxa bayramlarında 28 gün şagirdlərin istirahətə adət etdikləri, bu il isə ancaq 6-7 gün (Məsihi bayramı 3, pasxa 4 gün), bundan əlavə mütəəllimlərin [şagirdlərin] şəraiti-həyatıyları [həyat şəraiti, yaşayışı] ağır olduğu nəzərə alınaraq mütəəllimlərə istirahət üçün uzun vaxt verilmişdir ki, dərslər ili axırına qədər qüvvə cəmlənməyə müqtədir olsunlar. Valideynlər Şurası sədri Şpitalski demişdir ki, bu il dərslər onsuz da gec başlanmışdır və dərslər ili axırına az vaxt qalmışdır. Buna cavab olaraq nazir həzrətləri buyurmuşlar

ki: Novruz bayramı münasibətilə 11 gün tətil edilməsi haqqında verdiyi binağuzarlığı [sərəncamı] ləğv etməz, lakin, hər gah, dərslər ilinin axırına qədər dərslər məramnaməsinin [proqramının] qurtarması aşkar olsa və Müəllimlər Şurası ilə Valideynlər Şurası dərslər ilinin iki həftə, hətta mayın 15-dən sonra bir ay uzadılmasını lazım görsə, şiddətli isti olmaz isə nazir tərəfindən buna mümaniət [maneçilik] yoxdur.

Bazar günü tətili münasibətinə gəldikdə, nazir həzrətləri cavab vermişdir ki, Bakı şəhərinin hamı edadi məktəbləri iki qruppaya təqsim edilmişdir [bölünmüşdür]: biri milliləşmiş, digəri isə xristian və qeyri millətlər üçün. Cümə gününün hökumət tətili olmasından sərf-nəzər, nazir həzrətləri milliləşməsi lazım gəlməyən məktəblərdə, həmçinin xüsusi və şəhər məktəblərində cümə günü əvəzinə bazar gününün tətil edilməsinə icazə vermişdir. Milliləşmiş məktəblərdə isə, əlbəttə ki, cümə günü tətil edilməlidir.

Mərkəzi Şura sədri Şpitalski demişdir ki, milliləşəcək məktəblər hələ milliləşməmişlərdir. Çünki bu tövr məktəblərin ancaq hələ ki, əlifba şöbələri milliləşmişdir. Bəzilərində isə heç milli siniflər yoxdur. Bu tövr milliləşməmiş məktəblərdə və 2, 3, 10 faizdən artıq müsəlman şagirdi olan məktəblərdə rus adətini [adət-ənənələrini] saxlamaq lazımdır.

Nazir həzrətləri cavab vermişdir ki, buna yol verməz. Bundan əlavə, milliləşməsinə qərara aldığı məktəbləri ki, hal-hazırda milliləşmişlərdir, qapaya da bilərdi. Bu ilki dərslər ilində də rus adətləri məsələsi qalxmazdı. Lakin mütəəllimlərin həman məktəblərdə ikmali-təhsil et-

mələri [təhsilini başa vurmaları] mənafe-yini nəzərə alaraq bunu icra etməmişdir.

ƏRZAQ İŞLƏRİ

* Ərzaq Nəzarəti vəkili Balaxanı, Sabunçu polismeysterinə müraciətlə xahiş edir, bütün Bakı qradonaçalstvo kəndlərinə xəbər versin ki, məzkur [adı çəkilən] kəndlər əhalisi arasında paylanmaqdan ötrü Ərzaq Nəzarəti tərəfindən Kəndçilər İttifaqına birinci zəruri şeylər buraxılmışdır. Hər bir kənd göstərilən şeyləri almaqdan ötrü bilavasitə Ərzaq Nəzarətində Kəndçilər İttifaqına müraciət edə bilər (“Natsional” mehmanxanasında 33 nömrəli otaq).

* Ərzaq Nəzarəti vəkili Gəncə vəkili-nə teleqraf edir ki, un, düyü, səbzə, çay və arpa hazırdır. Bunları təhvil almağa kimi təyin edəcəyinizi və nə miqdarda istəyəcəyinizi xəbər veriniz.

* Ərzaq Nəzarəti Gəncə quberniyasındakı vəkilə xəbər verir ki, Musayev ərzaq nazirinin əmrinə görə Göyçay uyezdinə vəkil təyin edilmişdir.

* Ərzaq Nəzarəti Şuşa, Zəngəzur, Cavad və Cəbrayıl uyezdləri general-qubernatoruna xəbər verir ki, Cəbrayıl qəza qaimməqamının [qəza rəisinin] yazdığına görə, Ərzaq Nəzarəti tərəfindən Cəbrayıl uyezdi əhalisi arasında paylanmaqdan ötrü Miralayev ixtiyarına buraxılan bezin yarısı – 15 min arşın Cəbrayıl uyezdi əhalisi arasında arşını 5 manat 25 qə-

pikdən paylanmışdır. Bu barədə təhqiqatda bulunmağınızın nəticəsini xəbər verməyiniz rica olunur.

* Ərzaq Nəzarəti Zaqatala quberniyasında olan vəkilinə xəbər verir ki, Zaqatala qubernatorunun məktubuna və teleqrafına görə, Ərzaq naziri Zaqatala və Qax ərzaq anbarlarından borc olaraq İlisu və Sarıbaş kəndləri əhalisi arasında paylanmaqdan ötrü 3225 put taxıl verilməsinə icazə vermişdir (1622 put buğda, 1213 put arpa). Bu şərtlə ki, gələn ilki məhsuldan bu taxıl qaytarılsın.

* Ərzaq Nəzarəti Bakıda olan İran konsuluna xəbər verir ki, Ərzaq Nəzarətinin martın 27-də konsulxanaya yazdığı 815 nömrəli məktub bisərəncam buraxılsın. Çünki, İran taciri Hacı Məhəmmədağlı Rzayev Ərzaq Nəzarətinə gəlmiş və onun həcz [müsadirə] edilən çayının hər bir sənədi vardır.

* Ərzaq Nəzarəti Ziraət nazirinə müraciətlə xəbər verir ki, Ərzaq Nəzarəti, ehtiyacı olan kənd əhalisinə bostan toxumları və taxıl vermək niyyətindədir. Buna görə nə miqdarda toxum lazım olduğunu xəbər verməyi xahiş edir. Bundan əlavə, bu toxumları əhali arasında təqsim etməkdən [paylamaqdan] ötrü Ziraət Nəzarətinin aqronom təşkilatı bu işi öz öhdəsinə götürə biləcəyi haqqında məlumat verilməsi rica olunur.

* Ərzaq Nəzarəti Ümuri-Nafiə və Xeyriyyə [Sosial Təminat] nazirinə xəbər verir ki, iaşə məntəqələrinə və darüleytamlara [yetimxanalara] birinci zəruri şeylər

verilməsi üçün böylə bir qayda qoyulması arzu olunur:

Mərkəzi Ev Komitəsi məzkur [adı çəkilən] müəssisələrə buraxılması lazım gələn şeylərin istidasını [xahişini, tələbini] lazımı məlumatla Ümuri-Xeyriyyə və Nəfiə Nəzarətinə göndərsin. Ərzaq Nəzarəti də bu tələbat üzrə lazım gələn şeyləri buraxsın. Bu barədə Mərkəzi Ev Komitəsini xəbərdar etməyiniz xahiş olunur.

TEATRO VƏ MUSİQİ

Bu gün, aprel ayının 2-si axşam Hökumət Teatrosunda Hacıbəyli Qardaşları müdiriyətinin mahir artisti komik Əbülhəsən Anaplı ilə Qafqaziya rəqsləri oynamaqla şöhrət qazanmış Səlim xanın şərafinə olaraq məşhur “O olmasın bu olsun” operettası mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır. Bu dəfə də Əbülhəsən Anaplı İndiyə qədər hər dəfə gözəlcəsinə ifa etdiyi hammal rolunu oynayacaqdır. Bundan əlavə, Əbülhəsən, Məşədi İbadın toy məclisində “U kamina” nəğməsinə oxumaqla bərabər gürcü kintosu libasında “Azərbaycan” kupletləri söyləyəcəkdir. Səlim xan “Mozdok” rəqsi oynayacaqdır. Teatro tamaşaçıları öz sevgili artistləri Əbülhəsənə olan məhəbbətlərini teatroya gəlməklə isbat edəcəklərdir. Tamaşa axşam saat 8-in yarısında başlanacaqdır. Biletlər teatrın kassasında satılmaqdadır.

Arvad diş həkimi M. S. İdaşkina

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan axşam saat 6-ya kimi. Ünvan: Nikolayevski küçədə 25 nömrəli evdə. Telefon 32-41.

2629

Mama Gövhər xanım

Hər gün naxoşları qəbul edir saat 9-dan 12-yə qədər. Adres: Armyanski küçədə, 13 nömrəli evdə, 1-ci mərtəbə. (Bu yaxınlarda orada xüsusi təvəllüdxana [doğum evi] açılacaqdır.) Telefon nömrə: 58-39.

5779

Doktor Ağahüseyn Kazımov

Gəlib naxoşları yenə qəbul etməyə başlayıbdır. Əmrəzi-daxiliyyə [daxili xəstəliklər]. Qəbul edir səhər saat 10-dan 11-ədək; axşam saat 5-dən 7-yədək. Ünvan: Parapet, Şəfi İbrahimovun evində 3-cü mərtəbə. Telefon: 86-27.

5780

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmrəza [xəstəliklərə] düçar olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Diş həkimi

Varşavadan gəlmiş **S. A. Yejevski**. Staropoliseyski küçə nömrə 6, Baryatinskiyin küçündə, telefon nömrə 54-55. Qəbul edir saat 9-dan 1-ədək, 4-dən 6-yədək. Dişləri ağrısız çəkir, doldurur, qızıl dişlər, ənglər və damaxlar qayırır.

7515

Diş həkimi

S. M. Hamburg

Nikolayevski küçədə nömrə 29, Parlaman qarşısında. Telefon 5-96. Dişlərə və ağıza

müalicə edir. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırır. Dişləri və kökləri ağrısız çıxarır. Qəbul edir səhər saat 9-dan 2-yə kimi; axşam saat 4-dən 7-yə kimi.

5767

Diş həkimi

M. B. Şternin

Naxoşları hər gün saat 9-dan 2-yədək, 4-dən 7-yədək qəbul edir. Dişləri ağrısız çəkir. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 22, Karantinni küçənin küncündə.

5735

Elan

Təxminən fevral ayının əvaxirində [axırlarında] mən evdə olmadığım halda Həsən bəy namına [adına], kəndimə məxsus tarımı bir gecəlik adıyla aparıblar və şimdiyədək qaytarılmayıb. Həman tara ehtiyacım olduğu üçün apararı və apardıran şəxsdən xahiş edirəm ki, məzkur [deyilən] tara daha artıq ehtiyacı yoxdursa, iadə etsin [qaytarsın].

Zülfüqar bəy Hacıbəyli

T-82

İran Maarif Cəmiyyətinə

Üzv olmaq arzusunda bulunan zəvət [şəxslər] hər gün “İttihad” məktəbində Hacı müəllim cənablarına müraciət edə bilərlər.

Heyəti-mütəşəbbisə [Təşəbbüs heyəti]

5777

Bakıda Xırda Mədəncilər və Neftçilər Cəmiyyəti İdarəsi

Bununla xırda mədəncilərə elan edir ki, qulluqçulara və fəhlələrə mart məvacibini almaqdan ötrü tabellər yazıb versinlər ki, onlar Hökumət Bankından məvaciblərini alsınlar. Tabellərin verilmək vaxtı aprelin 1-dən 5-inə qədərdir.

Ünvan: Olginski küçə, nömrə 5, 3-cü mərtəbə.

5772

Elan

Gəncə quberniyası Ərzaq Nəzarəti məsulu tərəfindən:

Qoşun və camaatdan ötrü buğda, arpa, düyü, krupa [yarma], lobu, noxud, saman, ot, xırda-böyük 4 ayaqlı heyvanlar, inək yağı və quyruq yağı lazımdır. Bu yuxarıda zikr olunan şeyləri satmaq istəyənlərdən xahiş edirəm kağız vasitəsi ilə bu ünvana müraciət etsinlər: Gəncə, Gəncə quberniyası Ərzaq Nəzarəti məsulu. Şeylərin qədarını və qiymətini dəxi əlavə etməlidir.

Gəncə Quberniyası Ərzaq Nəzarəti

məsulu: A. Brilinski

T-76

Maliyyə naziri

dəftərxanası tərəfindən

Maliyyə Nəzarəti bununla elan edir ki, bu yaxınlarda təzə yüz (100) manatlıqlar çıxacaq. Pulların surəti nə tövr olacağı bu günlərdə ayrıca elan ediləcəkdir.

Operetta və Şərqi müsəmirə

Hökumət Teatrosunda

Axşam tamaşası

Zülfüqar və Üzeyir bəy Hacıbəyli

Qardaşları Müdiriyəti

Çaharşənbə günü aprelin 2-sində

Müdiriyətin artisti Anaplı

və rəqqas Səlim xanın

şərafinə (benefisinə)

mövqeyi-tamaşaya qoyulacaq

Üzeyir bəyin operettası

O olmasın bu olsun

Gecə saat 3-də Şərqi müsəmirə

Tamaşa başlanacaq

axşam saat 8-in yarısında

Biletlər teatrın kassasında satılmaqdadır

T-81

Müvəqqəti müdir:

Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

səh. 1. “İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Çahar-şənbə, 1 rəcəbül-mürəccəb sənə 1337. 2 aprel 1919 sənə.”: 1919-cu ilin aprel nömrələrində, qəzetin tarixinin miladi təqvimlə göstəriləndiyi yerdə, sadəcə bu nömrədə “aprel”, qalan nömrələrdə “nisan” yazılmışdır.

Balıq

səh. 1. “Bank balığı”: indiki Neftçala rayonunun Bankə qəsəbəsi nəzərdə tutulur.

“N. Hacıyev”: qəzetdə səhvən “N. Qaziyev” kimi getmişdir.

“Aleksandro-Nevski pasaj”: Bakıda, Səbail rayonu ərazisində mövcud olmuş Pasaj bazarının köhnə adı. 2013-cü ildə sökülmüşdür.

“M. Hacıyev”: qəzetdə səhvən “M. Qaziyev” kimi getmişdir.

Müraciətnamə

səh. 2. “...türklərin istilasından sonra öz yerlərinə qayıdan...”: burada “istila” sözü dövrün şərtləri daxilində düzgün qiymətləndirilməlidir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 5. “Lemberg”: Lvov şəhərinin köhnə adı.

“Exo de Pari” [L'Écho de Paris]: 1884-1944-cü illərdə Parisdə nəşr edilmiş gündəlik qəzet.

Müxtəlif xəbərlər

səh. 6. “Qarageorgiyeviç xanədanı”: 1903-1941-ci illərdə Serbiyada və Yuqoslaviya Krallığında hakimiyyətdə olmuş kral sülaləsi.

“sindikalistlər”: XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəllərində fəhlə hərəkatında ortaya çıxan

sindikalizm cərəyanına görə fəhlələr, sənaye müəssisələri və sahələri konfederasiyalarda yaxud sindikatlarda birləşməli idilər.

səh. 7. “OSVAQ” (Osvedomitelnoye Aqentstvo: Məlumat Agentliyi): Rusiyada Vətəndaş müharibəsi illərində Könüllü ordunun və Cənubi Rusiya Silahlı Qüvvələrinin məlumat və propaqanda orqanı olmuşdur.

Azərbaycan haqqında tarixi, ədəbi və siyasi məlumat

səh. 8. “Astrabad”: İrənin şimalında bugünkü Gürgən (yaxud Qorqan) şəhərinin keçmiş adı.

“Yelizaveta imperatriça”: Rusiya imperatoru I Aleksandrın arvadı Yelizaveta Alekseyevna nəzərdə tutulur.

səh. 10. “mənqəbə”: məşhur adamların həyatından bəhs edən hekayələr.

“...knyaz Oleqin bayraq nəsb etmiş olduğu...”: söhbət Kiyev knyazı Oleqdən (Oleq Veşiy) gedir.

“Turandot”: Fridrix Şillerin italyan dramaturqu Karlo Qozzinin eyniadlı pyesi əsasında yazdığı pyes. “Turandot” fars dilində “Turanduxt” (Turan qızı) sözündən təhrif edilmişdir.

səh. 11. “Atəşkədə”: Lütfəli bəy Azərin (1722-1781) “Atəşkədə” (“Atəşkədəyi-Azər”) adlı təzkirəsi (bioqrafik antologiya) nəzərdə tutulur.

“Mirzə Şəfi Gəncəvi”: XIX əsrdə yaşamış Azərbaycan şairi Mirzə Şəfi Vazeh nəzərdə tutulur.

“Abbasqulu Ağa”: söhbət Abbasqulu Ağa Bakıxanovdan gedir.

“Seyid Abdal”: Azərbaycanın ilk sufilərindən biri olaraq qəbul edilən Seyid Əbu Səid Abdal Bakuvü (təxm. X əsr) nəzərdə tutulur.

“bakılı Əbdürrəşid”: XV əsrdə yaşamış Azərbaycan alimi Əbdürrəşid Bakuvü nəzərdə tutulur.

səh. 12. “Hacı Əbdürrəhim Qüdsi”: XIX əsr Azərbaycan şairi Qüdsi Vənəndi nəzərdə tutulur.

“Cavad Axundzadə”: şair Əhməd Cavad nəzərdə tutulur.

“İbrahim Tahir”: Qarabağlı şair İbrahim Tahir Musayev nəzərdə tutulur.

Hökumət içində hökumət

səh. 15. “Şəddad”: əfsanəyə görə, zalımlığıyla məşhur olan hökmdarlardan birinin adı.

“purişkeviçlərin”: Rus Xalqının İttifaqı adlı qaragüruhçu monarxist təşkilatın liderlərindən biri olan Vladimir Purişkeviç nəzərdə tutulur.

səh. 16. “Rus Millətinin İttifaqı”: Rusiyada 1905-1917-ci illərdə fəaliyyət göstərən qaragüruhçu monarxist təşkilat Rus Xalqının İttifaqı (Soyuz ruskoqo naroda) nəzərdə tutulur.

“Kadet partiyası”: Konstitusion-Demokratik Partiya; XX əsrin əvvəllərində Rusiyada fəaliyyət göstərmiş siyasi partiya. 1905-ci ildə qurulan partiya, 1917-ci ilin axırlarında bolşeviklər tərəfindən qadağan edildikdən sonra da bir müddət gizli olaraq öz fəaliyyətini davam etdirmiş, Ağqvardiyaçılar hərəkatını müdafiə etmişdir.

“xər həmanəst çuləs digər”: eşşək həmənkidir, çulu başqadır.

“zərgər Amazasp”: Daşnaksutyun partiyasının liderlərindən, erməni qatil və terrorist Hamazasp Srvandzyan nəzərdə tutulur.

səh. 17. “F. A.”: bu imza Fərhad Ağazadəyə məxsusdur.

Matəm tətili

səh. 17. “Mart hadisəyi-əliməsinin sənəyi-dövriyyəsi”: qəzetdə “sənəyi-dövriyyəsi” yerinə “sənəyi-dəvamiyyəsi” getmişdir.

“Lianozovda...”: erməni əsilli neft sənayeçisi Stepan Lianozovun mədənləri nəzərdə tutulur.

“Kaspiyskdə...”: erməni əsilli Qukasovlar tərəfindən əsası qoyulan “Kaspiyskoye tovarışestvo” adlı neft şirkətinin mədənləri və zavodları nəzərdə tutulur.

səh. 18. “Sovet Syezd”: Bakı Neft Sənayeçiləri Qurultayı Şurası. Bakı Neft Sənayeçiləri Qurultayının rəhbər orqanı. Bakı neft sənayeçilərinin Birinci Qurultayı neft sənayesinin ehtiyac və problemlərini müzakirə etmək məqsədi ilə 26 oktyabr – 7 noyabr 1884-cü ildə Bakıda keçirilmiş, neft sənayesini maraqlandıran müxtəlif məsələlər Qurultayın gündəminə salınmışdır. İkinci Qurultayda (15 mart – 9 aprel 1885) Qurultayın rəhbər orqanı olan Şura seçilmiş və Konstantin İretski Şuranın sədri olmuşdur. Ən iri neft şirkətlərinin nümayəndələrindən təşkil olunan Şura, hökumət qarşısında neft sənayeçilərinin maraqlarını müdafiə edir, qurultaylarda qəbul edilən qərarları həyata keçirir, eləcə də Qurultaya hesabat verir.

“cüz”: “Quran”ın bölündüyü 30 hissədən hər birinə cüz deyilir.

səh. 20. “1830 tarixində polyakların başına gəlmiş faciə”: 1830-cu ilin noyabr ayında rus hakimiyyətinə qarşı başlayan üsyan nəzərdə tutulur.

“B. T.”: “bə'dəttəhrir”, yazdıqdan sonra; P. S.

Bakı xəbərləri

səh. 21. “edadi”: edadi məktəbləri təhsildə universitetdən əvvəlki mərhələyə məxsus məktəblər idi.

Ərzaq işləri

səh. 23. “...Zaqatala və Qax ərzaq anbarlarından...”: qəzetdə “Qax” yerinə “Qaxax” getmişdir.

Teatro və musiqi

səh. 24. “U kamina”: “Kaminin yanında”; burada söhbət, 1910-cu illərdə çox populyar olan rus romansından gedir. “U kamina” romansının musiqisi bəstəkar və pianoçu Yakov Priqojiyə, sözləri isə yazıçı və şair Sergey Qarinə məxsusdur.

“kinto”: Gürcüstanda xırda alverlə (əsən meyvə-tərəvəz satırdılar) məşğul olan

adam. Kinto obrazı bir çox gürcü nağılında, xalq mahnsında, eləcə də kinofilmlərdə şən, hərəkətli, iti ağıllı, asan ünsiyyət quran adamlar kimi canlandırılır.

Cümə axşamı, 3 aprel 1919-cu il, nömrə 149

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Pəncşənbə, 2 rəcəbül-mürəccəb sənə 1337. 3 nisan 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 20 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 4 rublə, axırncı səhifədə sətri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

ELAN

1919 sənəsi aprel ayının 3-ündə pəncşənbə [cümə axşamı] günü gündüz saat 11-də Azərbaycan Məclisi-Məbusan iclası olacağı elan edilir.

BALIQ

Balıq Ticarət Cəmiyyəti “Bank” bununla Bakı və dairəsi əhalisinə elan edir ki, cəmiyyət tərəfindən balıq satan dükanlara tazə Bank balığı satılmaqdan ötrü girvənkəsi aşağıdakı qiymət üzrə təqsim olunub [paylanıb]:

Sevryuqa [uzunburun] – 5 rublə, osyotr [nərə balığı] təzə – 5 rublə 25 qəpik, sazan [çəki balığı] – 2 rublə, boçka ikrası [çəlləkdə kürü] – 50 rublə, meşok ikrası [torbada kürü] – 55 rublə, bankada 1 girvənkəlik – 45 rublə, ikra zernisti [dənəvər kürü] – 40 rublə.

Aşağıdakı dükanlarda:

- 1) A. N. Saruxanov – Sisyanovski küçə, Lalayevin evində;
- 2) L. M. Qriqoryans – Telefonni küçə, Səfərəliyevin pasajında;

3) Arsen Babayev – Sisyanovski küçə, Krasilnikovun evində;

4) S. Avakimov – Stanislavski və Bala-xanski küçələrin küncündə, nömrə 63;

5) Artyom Babayev – Sisyanovski küçə, Krasilnikovun evində;

6) S. K. Mnasakanov – Telefonni küçədə, Səfərəliyevin pasajında;

7) D. İ. Arutyunov – Sisyanovski küçə, Lalayevin evində;

8) N. Hacıyev – Çelyayevski küçə, Aleksandro-Nevski pasaj;

9) Y. Y. Yeqiazarov – Kolyubakinski və Sisyanovski küçələrin küncündə;

10) Y. Kasparov – Telefonni küçə, Voskanovun evində, nömrə 3.

11) A. Kasparov – Naberejni balıqçı dükanları, sklad [anbar] nömrə 2;

12) M. Hacıyev – Çelyayevski küçə, Aleksandro-Nevski pasaj.

Bundan əlavə, “Bank” cəmiyyəti skladında, Naberejni balıq satan dükanlar cərgəsində (sklad nömrə 5) dəxi satılacaqdır.

Sevryuqa və osyotr bir dənədən az, 2 dənədən artıq satılmayacaq.